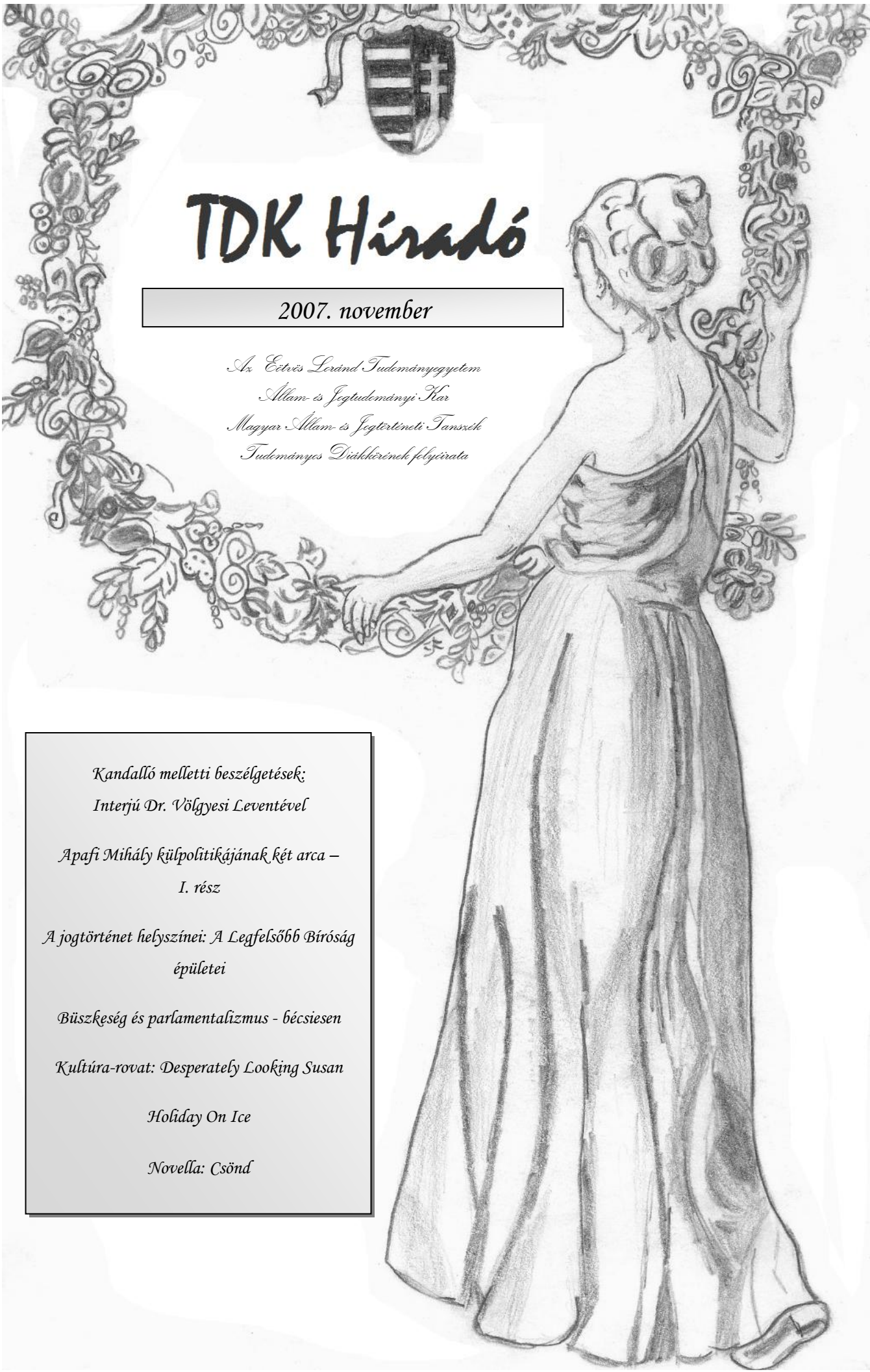

TDK Híradó

2007. november

*Az Eötvös Loránd Tudományegyetem
Állam- és Jogtudományi Kar
Magyar Állam- és Jegtörténeti Tanszék
Tudományos Diákkörének folyóirata*

Kandalló melletti beszélgetések;

Interjú Dr. Völgyesi Leventével

Apafi Mihály külpolitikájának két arca –

I. rész

A jogtörténet helyszínei: A Legfelsőbb Bíróság

épületei

Büszkeség és parlamentarizmus - bécsiesen

Kultúra-rovat: Desperately Looking Susan

Holiday On Ice

Novella: Csönd

Kedves Olvasóink!

Sok szeretettel köszöntelek Benneteket novemberi számunk lapjain! Bár tudom, hogy lassan nyakunkon a vizsgaidőszak, az EAJT-ZH és egyéb próbatételek, de remélem, hogy ennek ellenére lesz még időtök átlapozni újságunkat. Sok érdekes cikk született e hónapban is, melyekkel kapcsolatban biztos vagyok, hogy elnyerik tetszéseteket. Mielőtt ismertetném jelen számunk tartalmát, szeretnék külön köszönetet mondani Tudományos Diákkörünk egy tagjának, Szakács Bencének, aki egy fantasztikus cikket írt Apafi Mihály uralkodásáról, és az általa vezetett Erdélyi Fejedelemség helyzetéről. Köszönöm a Szerzőnek a lehetőséget, hogy írását megjelentethetem, és egyúttal buzdítanék mindenkit, hogy ragadjon tollat – valamennyi TDK-sunk és a jogtörténet iránt érdeklődők cikkét nagyon szívesen látjuk!

Rátérve jelen számunkra: folytatva az eddigi tradíciót, e hónapban is megismerkedhettek tanszékünk egy oktatójával, mégpedig Dr. Völgyesi Leventével. Tanár Urat szokásunkhoz híven kérdeztük többek között arról, hogy került a tanszékre, egyetemi éveiről, hobbijairól. Őt követi Szakács Bence „Apafi Mihály külpolitikájának két arca – avagy 25 év béke Erdélyben és az ország szuverenitásának elvesztése” című cikke, melynek első részét jelen, második részét pedig soron következő, februári számunkban közöljük. Szó lesz az osztrák parlamentarizmus születéséről, valamint folytatódik a „Jogtörténet helyszínei” c. rovatunk is, melynek keretében a Legfelsőbb Bíróságnak otthont adó épületekkel, és azok történetével ismerkedhettek meg.

A TDK e szemeszteri tevékenysége is lassan végéhez közeledik, de addig is hadd ajánljak figyelmetekbe két ülést: november 27-én a Beneš-dekrétumokról lesz szó, melynek keretében szeretnénk, ha a rövid előadás után beszélgetnénk a hallottakról, kíváncsian várjuk a véleményeket, meglátásaitokat a problémával kapcsolatban. Ezt követően, december 4-én kerül sor a záróülésünkre, de szigorúan csak a vizsgaidőszak erejéig, hiszen februárban ismét találkozunk! Ezen az alkalmon átadnánk Nektek saját, vizsgaidőszakkal kapcsolatos tapasztalatainkat, illetve hasznos tanácsokat, melyek megkönnyíthetik a vizsgák átvészelését.

Zárszóként szeretnék mindenkinek Kellemes Mikulást, nagyon boldog és áldott Karácsonyt, sikerekben gazdag Új Évet és hasonlóképpen sikeres vizsgaidőszakot, és addig is jó olvasgatást kívánni! Találkozunk 2008-ban!

Képesy Imre

Kandalló melletti beszélgetések – Dr. Völgyesi Leventével

Készítette: Képešsy Imre

Születési hely, idő: Budapest, 1972

Családi állapot: nős, egy gyermek

Tanulmányok: jog (ELTE ÁJK), doktori tanulmányok (ELTE ÁJK Doktori Iskola és PPKE

Kánonjogi Posztgraduális Intézet), teológia (PPKE HTK Bachelor+Master képzés)

Kedvenc étele: paradicsomos káposzta

Kedvenc itala: szinte mindent szeretek, ha példát kell mondanom: száraz vörösbor

Kedvenc színe: fehér

Kedvenc filmje: Jákob rabbi kalandjai

Kedvenc színésze: Louis de Funes, Jean Reno

Kedvenc énekese, együttese: Scorpions

Kedvenc írója: Zolnay László

Kedvenc könyv: Biblia

Kedvenc országa: Magyarország, Olaszország

Kedvenc autója: Ford Escort

Gyűjt-e valamit: nem, nincs gyűjtőszendélyem

- Első kérdésem az lenne Tanár Úrhoz, hogy miért választotta a jogi kart, családi indíttatásból vagy teljesen önállóan hozta meg ezt a döntést?

- Az ilyen kérdésekre mindig idéten válaszokat szoktam adni. Ha nagyon viccesre szeretném venni, akkor azt mondanám, hogy miután semmihez sincsen tehetségem, tehát a matematika nem megy, a kémia bűdös, a fizika kísérletei pedig soha nem sikerülnek, a bölcsészkarhoz meg annak idején még tanulni kellett volna, ezért maradt a jog. Emellett a közgazdaságtanra is gondoltam egyébként, de nem tudok matematikául. Ha komolyan szeretném a kérdést megválaszolni, akkor elmondanám, hogy eleinte a bölcsészkarra szerettem volna menni. Gimnazista koromban a plébániánkra jártam hittanóra, amit a káplán tartott, és ő időről időre feltett kérdéseket, afelől érdeklődve, hogy ki milyen irányba szeretne tovább tanulni. Én ekkor éppen ott tartottam, hogy levéltáros vagy könyvtáros leszek, és az egyik órán azt mondtam, hogy művészettörténet-könyvtár szakirányban tanulnék tovább. Erre kitört a harsány nevetés, a nálam idősebb, egyetemista fiúk és a káplán között, és csak néztem, hogy vajon mit mondhattam rosszul. Ekkor azt mondták: „Drága Leventém! Ha éhen akarsz halni, akkor csináld ezt, de ránézésre nem látunk Benned annyi elhivatottságot, hogy Te éhen haljál egy műtárgy megtekintésének kedvéért, Te csak menjél jogra.” Ehhez a történethez tartozik, hogy ott volt egy ministráns fiú, aki egyébként vízvezetékszerelő volt, és annyit mondott (mindig viccesen magázott): „Nézze, magának még a szeme is rosszul áll, az ilyenből biztosan ügyvéd lesz!” Nos, hát így kerültem én a jogi karra, azaz mondhatjuk, hogy alapvetően a baráti kör tanácsára választottam ezt – miután a bölcsészskarról lebeszéltek.

- Melyek voltak Tanár Úr legmaradandóbb élményei az egyetemi évek alatt, és milyen volt a korabeli hallgatói élet?

- Maga volt a mennyország. Én egy olyan egyházi gimnáziumba jártam, amelynek rendszabályait és sajátos szokásrendszerét nehezen viseltem. Mikor leérettségiztem, az életem egyik legszebb napja volt. Akkoriban még beleírták a személyi igazolványba, hogy kinek mi a munkahelye, és amikor az igazgató odaírta, hogy én már nem járok oda, annak jobban örültem, mint az érettségi bizonyítvánnyomnak. Ezek után az egyetem, ahol nincsen kötött órarend, nincsen minden héten, sőt minden órán feleltetés, illetve az ember azt tanulhatta, amit szeretett volna, sokkal inkább megfelelő volt számomra. Nem volt például matematika – a statisztikát

kivéve, amivel kapcsolatban szerencsém volt, mert bár az oktatóm azt mondta, hogy a vizsgámat csak mínuszban tudná értékelni, de miután a szovjet statisztikusokat fel tudtam sorolni és el tudtam mondani, hogy a szocializmus mekkora „dicsőséget” hozott e téren is, akkor kaptam egy kettést. Ezt leszámítva azt hiszem, hogy minden tárgyat szerettem, és azt különösen, hogy a vizsgaidőszak környéki nagy hajrától eltekintve eléggé szabad élete volt az embernek. Ezt a fajta szabadságot akkor is sokra értékeltem, és ezt tartom ma is a legfontosabb értéknek, nevezetesen, hogy nem vagyok mókuserékben, hanem azzal foglalkozom, amit szeretek. Az is meghatározó volt, hogy megismerkedtem hallgatóként az Országgyűlési Könyvtárral, ahol rengeteg időt töltöttem. Jó volt, mert egyrészt a szakirodalom ott volt helyben, másrészt akkoriban még nem létezett Magyarországon az internet. Én sosem próbálkoztam azzal, hogy értelmetlen mondatokat magoljak be, ehelyett ha valamit nem értettem, mert idegen szavak repkedtek egy oldalon össze-vissza, akkor felcaptam egy lexikont és utánajártam az adott dolognak. Ezen kívül persze a Parlament épülete is olyan légkört biztosított, aminek köszönhetően öröm volt tanulni. Azt nem állítom, hogy betegre tanultam volna magamat, mindig volt időm a saját hobbijaimra, demonstrátor sem voltam, eszem ágában sem volt, hogy jelentkezzek. Éltem a magam életét és ezek voltak életem eddigi legszebb évei.

- A tanszékkal illetve a TDK-val volt bármilyen kapcsolata Tanár Úrnak az egyetemi évei alatt?

- Nem, semmilyen. Egy tanszékkal sem volt különösebb kapcsolatom, kivéve a közgazdaságtanít, de ahhoz is inkább baráti kapcsolatok fűztek. Külföldi utakon sem vettem részt ekkoriban.

- Ha Tanár Úrnak mondania kéne néhány személyt, akik nagy hatással voltak rá, akár az egyetemi oktatók, akár a közéleti személyiségek közül – kik lennének azok?

- Nem azért, hogy hazabeszéljek, de annak idején is nagyon emlékeztetések voltak a magyar jogtörténeti előadások. Azokat mindannyian megemlegettük és megjegyeztük. Én 1991-ben kezdtem el az egyetemet, éppen a rendszerváltás után, és ebben az volt a szép, hogy a rendszerváltozás után nem volt egy normális könyv sem. A gimnáziumi könyvek hazudtak, mint a vízfolyás, még a feudalizmusról is. Ráadásul ez a tanszék haladó hagyományként őrzi mind a mai napig, hogy változtatja az előadókat, ami az én időmben is ugyancsak hozzájárult ahhoz, hogy igazán változatosak legyenek az előadások. Ezen kívül nagyon szerettem és szeretem mind a mai napig Vékás Lajos professzor úr stílusát, már csak amiatt is, mert arra gondoltam, hogy ha ügyvéd leszek, akkor magánjoggal szeretnék foglalkozni. A büntetőjog valamiért a kezdetektől fogva nem érdekelt, bár az óvodában mindig a frászt hoztam a szüleimre azzal, hogy én rendőr akarok lenni (azelőtt pedig darukezelő akartam lenni), holott mindenki ügyvéd, orvos, mérnök szeretett volna lenni. A vége egyébként az lett, hogy aki orvos szeretett volna lenni, abból lett darukezelő és én lettem jogász, de hát az élet már csak ilyen.

Ezen kívül Kisfaludi András volt az, akihez annak ellenére jártam szemináriumra, hogy nem hozzá tartoztam. Az akkori tanszékvezető neheztelt is rám, hogy nem a kijelölt szemináriumi csoportomba járok, de mindig sikerült nála maradnom, ami azért volt jó, mert én a magánjogot nagyon meg szerettem volna tanulni, és minden órán dolgozatot írtunk. Ennek köszönhetően a polgári joggal nekem sosem volt különösebb gondom.

- Diploma után mely szakmában próbált elhelyezkedni, illetve hogyan kezdődött el oktatói pályafutása?

- Az egyetem után egyértelmű volt, hogy én szeretnék tovább tanulni, de a Jogi Továbbképző Intézetnél akkoriban a legtöbb képzés még szakvizsgára épült, és nem is tudom, hogy érdekelt volna-e. Emellett az ember hiúságát mindig legyezgeti az a gondolat, hogy

tudományos fokozatot szerezzen, még doktorabb legyen a doktornál. Mindenesetre eltökéltem, hogy nekivágok a doktori képzésnek.

Mielőtt belekezdene abba, hogy én hogy kerültem erre a tanszékre, mindig elmondom, hogy az isteni Gondviselés bámulatos – mindig odateszi az embert, ahol lennie kell. Nekem ugyanis a barátaim, mindenem a Közgazdaságtan Tanszékhez húzott. Lőrinczi Gyulához jártam szemináriumra, aki egyébként segített elhelyezkedni annál az irodánál, ahol ügyvédjelölt voltam. Jött a tavasz (mi még négy és fél évig jártunk egyetemre), én pedig februárban lediplomáztam. Elmentem a Corvinusra, ahol közölték velem, hogy lekéstem a határidőt, és az ügyön nem lehet segíteni. Bánatomban beiratkoztam a jogi kar doktori iskolájába, ahol mondták, hogy nem ártana egy tanszéket keresnem. Gondolkodtam, végül megkerestem a Pénzügyi jogi tanszéket, ahol nem jártam szerencsével. Lehet, hogy létszámfölösleg volt, igazából az okát nem tudom, mindenesetre az akkori tanszékvezető azt mondta, amikor látta, hogy van latin nyelvvizsgám, hogy az ilyen jogtörténésznek való, menjek oda. Benyitottam ismételten csak bánatomban az Eckhart-szemináriumba, mert akkoriban még itt folyt az ügyintézés, és emlékszem arra, hogy Mezey professzor éppen valahova indult. Mondtam neki, hogy tudok latinul, szeretem a történelmet, ötös voltam MÁJT-ból, és kérdeztem, hogy lehetnék-e PhD hallgató. Ő rámnézett, és annyit mondott, hogy: „Jó.” Ági írt három sort és ezzel engem a tanszék befogadott.

Ez a tanszékre nézve túl sok kötelezettséget még nem jelentett, hiszen engem az egyetem foglalkoztatott, így túl sok vizet nem is zavartam. Annyi volt az egész, hogy félévente le kellett adni egy dolgozatot, és volt valamilyen kreditrendszer-féleség, amit az indexben kellett vezetni, péntek délutánonként egy-egy előadás, tehát eléggé laza volt. Akkoriban még nem voltak szemináriumok, hanem alternatív órákat tartottunk, ami kb. azt jelentette, hogy 45 percben egy repetitórium jellegű előadást kellett tartanom, és csak alkotmánytörténetből. Ez különösen azért jött jól, mert én is hétről-hétre lapoztam át a tankönyvet, hiszen én még nem abból tanultam. Emlékszem, hogy a mélyvízbe csöppenve annyira képen voltam, hogy rögtön a jogtörténet könyvet vettem meg, és utólag döbbsenem rá, hogy ez nem lesz jó! Így indult tehát az egész, álltam a cégbíróságon a sorban, mint ügyvédjelölt és közben olvastam az aznapi részt, hogy mit is lehet tudni a királyról, és este erről kellett a hallgatókkal beszélgetnem. Mindig izgultam, nehogy véletlenül olyat kérdezzenek tőlem, amiről fogalmam sem volt, de szerencsére általában ezt megúsztam. Hallottam, hogy néhány kollégám nem volt ennyire szerencsés, talán én már akkor is jól tudtam a szavakat csúrní-csavarni. A második szemeszterben semmi dolgom nem volt, illetve annyi, hogy meg lehetett hirdetni speciális kollégiumokat, ahol valamilyen jogtörténeti témát elő lehetett bányászni. Erre vagy jelentkeztek, vagy nem, tehát ez sem jelentett túlzott kötelezettséget.

1998-ban történt, amikor Mezey Barna és Ági meglehetősen hamiskás mosollyal rákérdeztek, hogy bár tudják, hogy az ügyvédi pálya alapvetően a pénz világa, de mi lenne, ha én főállású jogtörténész akarnék lenni. Hát én nagyon boldog voltam, akkorra már lényegében mindent megutáltam, ami az ügyvédkedéssel kapcsolatos, illetve nem is tudtam, hogy mi lesz velem. 1998-ban megcsináltam a szakvizsgát, és komolyan felvetődött bennem a kérdés, hogy hova mehetnék. Megkérdeztem, hogy miért épp rám esett a választás. Ekkor kiderült, hogy én például megtartottam az óráimat, míg másoknak sokszor elmaradt. Én mindig készültem, és bár mind a mai napig nem tudom, hogy Mezey Barnának honnan voltak kémei, de mindenesetre azt a visszaigazolást kapta a hallgatóktól, hogy amit elmondok, az érdekes, élvezetes és jó. Ezen kívül ekkorra már született néhány publikációm, sosem felejttem el, amit akkor mondott: „Levente, neked jó tollad van.” Ez együttesen, talán mondanom sem kell, hogy eléggé megható volt és boldogan csatlakoztam a csapathoz. Nyáron elküldött a tanszék egy értekezletre, amiért annyira berágott rám a főnököm az ügyvédi irodánál, hogy engem kirúgott. Így mialatt szakvizsgáztam, lényegében munkanélküli voltam és '98 szeptemberében, mivel akkor Pesten nem volt helyem, Győrben helyeztek el, az ELTE-Győr kihelyezett tagozaton. Folyamatosan sandítottam hazafelé, azt remélve, hogy az ELTE-Bp. egyszer majd „visszafogad” engem.

- Melyek voltak Tanár úr legfontosabb kutatási témái, és jelenleg mivel foglalkozik?

- '96-ban, amikor előkerült először is a kérdés, hogy mit is csináljak én voltaképpen ezen a tanszéken, Mezey Barna azt mondta, hogy őt a városi büntetőjog nagyon érdekli. Én belenéztem a forrásokba, és rájöttem, hogy engem iszonyatosan nem érdekel. Nem is volt jó nekem az anyag, meg talán akkor még nem is értettem tisztességesen a büntetőjogot, végül is addig alkotmánytörténetet tanítottam, jogtörténetet egyáltalán nem. Egy-két publikációm megjelent ezzel kapcsolatban, de végül is, a város maradt, mivel elkezdtem kutatni a városi szervezetrendszer, alkotmányos berendezkedését, milyen hivatalok vannak, milyen szakigazgatás és hasonló.

A többi területhez érdekes módon jutottam el. 1999-ben, amikor befejeztem a Doktori Iskola-t, és még ügyvédkedtem is, úgy gondoltam, hogy van még nekem elegendő kapacitásom arra, hogy még valamit elkezdjek tanulni. Megszűnt a diákigazolványom is, ami rossz érzés volt, hiszen innentől kezdve mindenhol drágán utazhattam, és ekkor előkerült az egyházi jogi képzés. Eleinte azt hittem erről, hogy ez egy tanfolyam, a végén jöttem rá, hogy ez egy doktori képzés. Ezzel azért lettek problémáim, hiszen amikor 80 oldalnyi latin szöveget kellett lefordítani és arról referálni, akkor az ember rá szokott jönni, hogy annyira azért mégsem tud jól latinul, mint gondolja, főleg, hogy ha valaki a gimnáziumban Tacitust tanul, és hirtelenjében 20. századi műveket, Hubert Müllert, Urbano Navarretét és hasonlókat kell olvasnia. Nem volt tehát egyszerű, de annyira vészes sem, és végül megtanultam a kánonjogot. A PhD-t még nem, de egy licenciátust már szereztem, ez hasonló a kisdoktorihoz. Most, hogy teológiát is hallgatok, a mögöttes intézményrendszer ismerete nagyon sokat segít.

A műemlékvédelem először úgy ugrott be, hogy önmagában abból, hogy én előadásokat és szemináriumokat tartok, még nem feltétlenül lehet megélni, tehát szükséges az, hogy rendelkezzek egy komolyabb „kínálattal”. Teljesen véletlenül jutott eszembe ez a téma, végül is a feleségem is műemlékvédő lett, talán annak köszönhetően, hogy eljártam a Múzeumra Guzsik Tamás óráira, aki egy nagyon híres professzor volt. Középkori építészetet és szakrális építészetet hallgattam nála, és ez elindított azon az úton, hogy ennek a jogi oldalát is megismerjem. A szerencse közrejátszott abban is, hogy a műemlékvédelmi kurzus sikeres tudott lenni. Az történt ugyanis, hogy kiküldött a műemlékvédelmi hivatal egy kérdőívet, hogy hol folyik valamilyen képzés, és Magyarország összes egyeteméről és karáról én voltam az egyetlen, aki egyáltalán válaszolt, hogy „létezem”. A hivatal annyira megörült, hogy azóta a fél hivatal ide jár ingyen oktatni, és átadják a gyakorlati szakmai tudnivalókat. Én mindig elszavalom az elméletet és a gyakorlati részét azok az emberek adják át, akik kinn vannak a terepen, esik rájuk a téglák – azaz elmesélik életüket. Így ma már elmondhatom, hogy a közigazgatás történetének, fejlődése kutatásának elköteleztem magam.

- A diploma megszerzése után részt Tanár Úr külföldi tanulmányutakon?

- Belgiumban voltam, Löwenben, a Katolikus Egyetemen. Ez egy könyvtári kutatás volt, ami több szempontból is tanulságos volt. Az az épület, ahol az '56-os magyar diákokat helyezték el, az ma a könyvtár. Itt egy emelet csak jogtörténet volt. Bementem, és egész egyszerűen megfulladtam az anyagtól, olyan hihetetlen mennyiség volt. Elképesztő volt látni, hogy ha egy egyetem gazdag, és megengedheti magának, akkor egyáltalán nem olyan szegényes, mint egy magyarországi könyvtár. Itt láttam meg először, hogy aki Magyarországon kutat, mennyivel nehezebb helyzetben van.

- Oktatóként Tanár Úr mit tart a legfontosabbnak az oktatás során?

- Nem vagyok benne biztos, hogy erre a kérdésre tudnék válaszolni, lehet, hogy egy éve még tudtam volna. Sokat gondolkodtam azon, hogy mit és hogy kéne csinálni, és ma már bizonytalanabb vagyok. Ennek egyik legfontosabb oka, hogy bár azt nem mondanám, hogy öreg

vagyok, de van egy erőteljes generációs szakadék köztem és a hallgatók között. Akik most felvételiznek, azok egyidősek a rendszerváltozással. Nekik az, hogy szocializmus, hiánygazdaság, diktatúra, semmit nem mond. Ők már beleszülettek ebbe a 21. századi világba, amit lehet szeretni vagy nem szeretni, mindenesetre ez teljesen más, mint amiben én felnőttem. Más az értékrend, más a gondolkodás. Sokszor érzem magamat úgy, hogy nem vagyok biztos abban, hogy értik, amit mondok, egész pontosan a mögöttes mondanivalót. Biztos, hogy a jelenlegi hallgatók nem szenvedték azt végig, amit nekünk végig kellett, és sok előny is származik ebből, de például tíz éve, amikor elkezdtem tanítani, a történelem az egy alapvető ismeret volt, ma már azonban nem magától értetődő.

Ami az óráim felépítését illeti, valóban szeretném beszélgetés-jellegűvé tenni, semmiképpen sem szeretnék előadást tartani. Szeretném még interaktívabbá tenni, azonban úgy érzem, hogy erre már nincs fogadóközönség, és a gondolkodtató kérdések sem biztos, hogy mindenkinek örömet okoznak, mert sokan úgy vélik, hogy ez nehezebb, mintha a bemagolandó anyagot kérném számon. Sok hallgatótól hallottam már én is, kollégák is, hogy az elégséges minimumra hajtanak. Ebben szerepet játszhat természetesen az is, hogy sok tanszék sok könyvének sok anyagát is meg kell tanulni, de jelenleg azt érzem, hogy a magyar jogtörténet oktatására van, de befogadására nincs elegendő kapacitás.

- Mit szeret szabadidejében csinálni, és melyek Tanár Úr legfőbb hobbijai – különösen kíváncsi lennék a cserkészkedésre!

- A cserkészlet leginkább onnan fakadt, hogy valamiért érdekelt, még annak ellenére is, hogy a mi időnkben még bőszen hangoztatták, hogy minden, ami a Horthy-korszakkal kapcsolatos, az fasiszta volt, és ez is egyike az újjáépülő fasiszta intézményeknek. A gimnáziumban alakult egy cserkészcsapat, és gondoltam, mit veszíthetek – beléptem. A cserkészvezetőm a fizikatanárom volt, innentől kezdve mindig ötösöm volt fizikából, amitől nagyon boldog voltam, de persze nem ez volt a fő szempont. Eléggyé rossz volt, hogy én csak 16 évesen, és nem mondjuk 6 évesen lettem cserkész, illetve emellett a cserkészlet is ekkor kezdett csak újból kiépülni. Emiatt én „kimaradtam a jóból”, szinte egyből vezető is lettem, ami nehéz volt, mert hiányzott az az alap, ami meglett volna, ha már gyermekkoromtól kezdve ebben növök fel. Elküldtek egy kiképzőtáborba, ami kissé GI Joe jellegű volt, bár nem fizikailag, hanem inkább szellemileg fárasztottak ki. Nem gyilkos karókat kellett hegyezni, vagy tankcsapdákat készíteni, de sok mindent építeni kellett, szomjazás és éhenhalás közepette. Nehéz volt, de ellenállóvá tett, és ekkor döbbsentem rá arra, hogy milyen is az igazi, kemény cserkészlet. Pár évre rá szerencsém volt a világ legjobb cserkészvezetőitől tanulni. Paláston (Plaštovce) volt a képzés, és innentől kezdve vált egyértelművé, hogy engem ez mennyire érdekel. Benne volt az ifjúság nevelése, mint lehetőség, tehát a pedagógiai vénámat is kiélhettem, és nagyon jó társaság alakult ki, nagyon sok barátot szereztem. Ma azt hiszem, hogy a cserkészletnek a legfőbb érve a nemzetközi kapcsolatokban rejlik. Nemzetközi találkozókra, konferenciákra lehet járni, rengeteg barátságot lehet kötni, nyelveket lehet gyakorolni.

Csináltam én mást is életemben, kevesen tudják például, hogy nekem hard rock és több rock and roll zenekarom is volt, még a hangszereim valahol meg is vannak, annak idején sok fellépésünk is volt, helyi szinten. Gitáron játszottam, a templomi „Szeretlek, Jézuska” daloktól kezdve a legbrutálisabb Metallicáig bármit le tudok játszani, csak hangszer és technika kell mögé. Ma már nem vagyok biztos benne, hogy olyan mesteri szinten menne, de régen rengeteget gyakoroltam. Kislányomnak most volt a keresztelője, azon én szolgáltattam a zenét, és szerencsére még megtaláltam a hangszeren az akkordokat. Énekelni is tudok, de most már inkább csak szertartásokon szoktam. A zenélgetés az egyetem vége felé elhalt, szokták is mondani, hogy ha valakiből eddig nem lett zenész, azt már a munka el fogja vinni. Ezt én elég hamar át is láttam, hiszen zenélni egy eléggé keserű kenyér. Még nagyobb kitartás kell hozzá,

mint a bölcsészethez. Azt megoldani, hogy hetente próbatermem legyen, és mindenki el is tudjon jönni, sok szervezést igényel.

Gyermekkorom óta ministráltam, tehát nagyon sokat voltam templomi környezetben, ez is nagyon meghatározó volt. Rengeteg ifjúsági lelkigyakorlat, zárándoklat köthető ehhez az időhöz. Sokat kirándultunk, Rómába, Lourdes-be, Santiago de Compostellába, ez tinédzser korban megérinti az embert. Itt is érvényesült a katolicizmus egyetemlegessége, be lehetett járni az egész világot, zárándokként kedvezményesen, gyermekként pedig főleg. Emellett természetesen megvolt ennek a lelki vonzata is, és ez a vonulata életemben szerencsére mind a mai napig meg is maradt, nemrégiben lett egy új hittanközösségünk, amiben 33-an vagyunk. Azonos értékrend, nagyjából azonos szellemi és anyagi szintet jelent ez, amiben az ember hamar megtanul otthonosan mozogni. Nem is annyira az oktatáson van itt a lényeg, hanem azon, hogy emberekkel tudok találkozni.

- A rengeteg egyetemi tennivaló mellett mennyi ideje marad a családjára?

- Én mindig nagyon vigyázok arra, hogy jusson. A család a legfontosabb, mindenekelőtt. Sokszor beszélgetek olyan emberekkel, akik folyton arra hivatkoznak, hogy a munkájuk miatt mennyire elfoglaltak. Én tartom magamat ahhoz a mondáshoz, hogy az embernek arra van ideje, amire szánja. Ha valami nekem fontos, akkor arra szánok. Kezdetől fogva a házasságunk is arra épült, hogy egymásra mindig legyen időnk. Elhidegülni egymástól, kikerülni ebből a millióból egyenlő az ember halálával.

- Utolsó kérdésem az lenne, hogy mit tart Tanár úr a legfontosabbnak?

- Ez nem nehéz számomra, mert a katekizmussal tudok erre válaszolni, nevezetesen azt, hogy üdvözüljek. Mindent az üdvösségnek rendelek alá, ez az én zsinórmértékem, ami egyébként egy teljesen triviális dolog. Lehetne persze mást is mondani, és ha jól emlékszem, az előző TDK Híradó-interjúban volt is egy hasonló kérdés, akkor a világbékét mondtam. A béke a legfontosabb, a környezetemben, önmagammal is. Ez pedig azt hiszem, hogy mivel „Dicsőség a Mennyben az Istennek, a földön békesség a jóakarátú embereknek” – a békesség és a kölcsönös megértés vezet el bennünket az üdvösséghez. Hallgatók szokták mondani, hogy rengeteget mosolygok, sőt nemrég elkapott a Hittudományi Kar portása és mondta, hogy reméli, hogy nem fejeztem még be tanulmányaimat, mert akkor kihál a mosoly az egyetemen, amitől teljesen meghatódtam. Nagyon érdekes volt az is, amikor az ETR-es fórumra felírta egy hallgató, hogy én őt megaláztam, tönkretettem az életét, de többen visszaírtak neki, hogy ez képtelenség, mert állandóan mosolygok és jókedvű vagyok, hogy tudnék én ilyen gonosz lenni. Ezt a fajta derűt nem lehet színlelni, ez belülről jön, amire tudatosan kell magát az embernek nevelnie, hogy szeresse a környezetét. Végzőként még a szeretet végső parancsát emelném ki, ami pedig elvezet arra, hogy ez egy jól befutott életút legyen.

- Köszönöm szépen a beszélgetést!

- Én köszönöm a lehetőséget!

Apafi Mihály külpolitikájának két arca – avagy 25 év béke Erdélyben és az ország szuverenitásának elvesztése

Írta: Szakács Bence

„Papnak lett volna alkalmasabb mint fejedelemnek” – írta Erdély utolsó szuverén uralkodójáról Cserei Mihály (1668-1756) *Historia* című művében, és talán maga a derék történetíró sem remélte, hogy pusztán munkásságával (lásd *A liga*, *Halálos ítéletek*) és az utókor készséges hiszékenységevel bosszút fog tudni állni apja bebörtönzőjén. Pedig így történt. A kor viszonyai iránt kevésbé érdeklődők, sőt még azok is, akik ezt hivatalból nem tehetik meg (lásd: Magyar Larrousse), hajlamosak arra, hogy „tehetetlen”, „gyengeelméjű”, iszákos fejedelemként ábrázolják Apafi Mihályt, ezt a Felvidékről származó, protestáns nevelést kapott férfit, akit példának okáért Sobieski János egyik feleségéhez írt levelében a „legbecsületesebb embernek” mondott.

Amennyiben Erdély önállóságának kezdetét 1545. április 24-én állapítjuk meg, amikor is Erdély és az 1544-ben megszületett Partium képviselői megvonják I. Ferdinándtól a birtokadományozás, valamint a legfelsőbb bírászkodás jogát (tehát az uralmát kifejező két legfontosabb eszközt), megállapítható: „a erdőn túli” területek önállóságának közel másfél évszázadát jelentősen meghatározó, gyilkos és néhol furcsa versenyfutás már megindult a Habsburgok és a Porta között, hiszen túl járunk már a váradi egyezményen (1538) és a töröknél való beárulásán Hieronym haski által, illetve a gyalui egyezményen (1541) valamint Szulejmán 1543-44-es hadjáratán, s az első erdélyi adó is megérkezett már Sztambulba. Az a kitüntetett figyelem, ami a fejedelemségre annyi súlyos csapást hozott – s aminek tükrében értékelődik fel kiváltképp a 25 éves viszonylagos nyugalom I. Apafi Mihály idején – több szempontból magyarázható. Mindenekelőtt a két nagyhatalom számára egyaránt fontos volt a szinte kiapadhatatlan ásványkincsei miatt (hányszor menti meg Erdélyt a szultán haragjától az aranya...), de kiválóan funkcionált éléskamraként is a fejedelemség, erről

tanúskodik majd a Habsburg csapatok kiteleltetése, a török elleni és melletti hadjáratokon tett élelmezési felajánlások és Dominique Révérend a quasi francia követ, hivatását tekintve abbé is terjedelmesen írt az ország gazdaságáról.

Noha a fejedelemség katonai potenciálját tekintve semmiképpen sem jelenthetett veszélyt az őt szorongató birodalmakra nézve, geopolitikailag a térségben a Királyi Magyarország és Erdély közötti kapcsolattal, mint kiemelt tényezővel számoltak, amit mind a Habsburgok, mind a törökök igyekeztek meglovagolni. A Császárság Erdélyben a török erőkoncentrációt akadályozó tényezőt látta, aki képes hátba támadni a szultánt egy esetleges offenzíva esetén (ezekben az időkben merül fel komolyabban először egy Bécs elleni támadás realitása), illetve az imént említett Királyi Magyarország és Erdély közötti kapcsolatra vonatkozóan Erdélyen keresztül vélték kihúzható-nak a makacs magyar rendek ellenállásának méregfogát.

Az oszmán birodalom szintén a fejedelemségen keresztül vélte bekebelezhetőnek a maradék Magyarországot (nem véletlen, hogy Apafit többször is utasítja Köprülü Ahmed és Kara Musztafa, hogy foglalja el a magyar trónt, aki természetesen igyekszik kibújni a reá bízott feladat alól), illetve így kívánta megtalálni a Lengyelország felé vezető utat, amúgy meg az erdélyi csapatokat kiválóan fel lehetett használni szükség esetén.

A franciáknak Erdély ugyanazt jelentette a Habsburgokkal szemben, mint a Habsburgoknak a Porta ellen, azaz egy olyan szövetségest amely kétfontos háborúra, s így erőinek megosztására kényszerítheti a császári hadsereget az olyan gyakran fellángoló francia-német ellentétek során.

A Lengyelországgal való jó viszony kezdete Báthory István fejedelemségére

datálható a történetében, de a harmonikus államkapcsolatok kialakulásában természetesen jelentős szerepet játszott az a geopolitikai tény, hogy Erdély egyfajta ütközőként rengeteget tompíthatott egy esetleges török támadás erején, illetve a Habsburgok keleti (beleértve természetesen Lengyelországot is) expanzíós törekvéseit alaposan megkeseríthette, akadályozhatta.

A mindenkori erdélyi fejedelemnek tehát ezekkel a tényezőkkel kellett számolnia külpolitikájának alakításakor, amelynek célját még Bocskai István határozta meg politikai végrendeletében: „...Valameddig pedig a magyar korona ott fenn, nálunknál nagyobb nemzetségnél, a németnél léssen, és a Magyar Királyság is a németeken forog, mindenkor szükséges és hasznos egy magyar fejedelmet Erdélyben fenntartani, mert nekik is oltalmokra, javokra léssen. Ha pedig az Isten azt adná, hogy a magyar Korona Magyarországon magyar kézhez kelne, egy koronás királyság alá, úgy az erdélyieket is intjük, nemhogy attól elszakadnának, vagy abban ellent tartanak, de sőt segéljék tehetségek szerént, és egyenlő értelemről azon Korona alá, a régi mód szerint adják magokat, melly dologról, ha valaha hittel való confederatio lehet közöttök, felette igen javalljuk.”.

Vékony jégre kellett tehát merészkednie annak aki Erdély fejedelmi címét óhajtotta. Ezek az alapvetések voltak azok, amelyek megszülték azt a szultán és császár között ingázó politikát, amelynek során Erdély az egyik elnyomó bűvköréből igyekezett szabadulni a másik segítségével szuverenitását óvva és amelynek következtében az egyik érdekszférából a másik alá került. Hogy ez a politika milyen kevés sikerrel és mennyi veszedelemmel kecsegtetett, jól bizonyítja II. Rákóczi György vagy Kemény János példája, hogy csak kettőt említsünk Apafi közvetlen elődei közül.

Ez az út várt Apafi Mihályra is, aki pedig egyáltalán nem vágyott a kényes feladatra: „Hivattattam Istentül, török császár szultán Mehmet kámtul és vezír Ali pasátul ez bajos erdélyi fejedelemségre”-írta naplójában midőn szembesült a Porta

„visszautasíthatatlan ajánlatával”. Meglepő lehet, hogy az oly sokak számára vágyaik netovábbjaként megjelenő erdélyi fejedelmi címet vonakodott elfogadni egy úgymond parkolópályán lévő politikus, hiszen önjelölt fejedelmi aspiránsokból soha nem volt hiány, ennek bizonyítékeként elég tán megemlíteni az Apafi ellenében fellépő Kemény Jánost, I. Rákóczi Ferencet, Béli Pált vagy Thököly Imrét. Ebben a húzódozásban komoly szerepe lehetett annak a közel négy éves fogságnak amit a krími tatárok fogságában töltött a fejedelem, és aminek vélhetően nem kevés szerepe lehetett abban, hogy Köprülü Mehmed nagyvezír éppen Apafit vélte az ideális választásnak Erdély élére (bár ezen az alapon Kemény János kvalitásai sem maradtak el vetélytársáétól, ő szintén

II. APAFI MIHÁLY nem hagyott jó emléket maga után.
II. Rákóczi Ferenc 1707-es marosvásárhelyi országgyűlése mélyen elítélte hazafiatlan magatartását, és az erdélyi gubernium állandósulásáért is II. Apafi Mihályt okolta.

megtapaszkodhatta a tatárok „vendégszeretetét”). Abban bízhatott, hogy a fogság összes friss tanulságával (ne feledjük, hogy Apafi alig egy éve szabadult) felvértezett Apafi engedelmes bábja lesz Transsylvania élén.

Ilyen előzmények után reaktiválta a török Apafit és kezdődött meg a korábban II. Rákóczi udvarában szolgáló újdonsült uralkodó politikai pályafutásának második szakasza. A Porta nyomására „tűzzel-vassal egybeterelt országgyűlés” tette meg fejedelemmé Apafi Mihályt 1661 szeptember 14-én és ez négy dolgot bizonyosan maga után vont: először is világossá vált, hogy Apafi a török embere és ez azt is jelenthette, hogy mivel a szultán „delegáltja” foglalta el a trónt, Erdély a Porta felségterülete.

Ez viszont automatikusan garantálta a Habsburgok emberének Kemény Jánosnak és magának a császári udvarnak a haragját. Mondhatnánk, hogy természetszerűleg, hiszen Kemény évek óta folytatott keserves harcot a fejedelmi címért, míg Lipótnak súlyos presztízaveszteség volt az, hogy a szultán gyakorlatilag simán keresztülvitte akaratát Apafi trónra emelésével. És ha mindez nem lett volna még elég, a rendek sem voltak elragadtatva az outsiderként fellépő fejedelemtől és a lázadásra mindig kapható székelyek vezetésével azonnal szervezkedésbe fogtak.

Olyan helyzetben találta magát Apafi, amiben Bocskai végrendeletének teljesítésére esély sem volt, viszont reális veszély mutatkozott Erdély államiságának megszüntetésére.

Nem volt tehát mit tenni, így Apafi elkezdte törleszteni a török által megszabott összeget, ami kettős haszonnal kecsegtetett: óvta az országot a Porta haragjától és biztosította a szultán támogatását a Kemény János elleni végső összecsapáskor, ami pedig nem tűrt halasztást.

Hogy az 1662. január 22-én lezajlott nagyszöllősi csata mégsem tekinthető klasszikus „mindent eldöntő ütközetnek” abban múlhatatlan érdemei vannak mind az Udvarnak, mind a Portának. Észre kell venni

ugyanis, hogy Kemény és Apafi csak a bábok voltak a két nagyhatalom játszmájában, és a két fél úgy ítélte meg: egyelőre kímélik egymást. Ez csapódott le

abban az 1661-ben kelt titkos paktumban, melynek értelmében Bécs elismerte a török főségét Erdélyben és kihátrált Kemény mögül. Ennek fejében a Porta felhagy a Magyarországot érintő hódítási szándékai-val, sőt „ha egyáltalán szükséges” hozzájárul ahhoz, hogy a Habsburgok új fejedelmet válasszanak (NB: ezért volt Lipótnak különösen fájó Apafi Mihály egyoldalú trónra kerülése). A megállapodás minden bizonynyal már májusban nyélbe ütött és, hogy titkosságát sikerült megőrizni mi sem bizonyítja jobban mint az, hogy Kemény még közvetlenül a nagyszöllősi csata előtt is bízott a császár segítségével. (Az erdélyi politika idegtépő voltának ékes bizonyítéka, hogy amikor a sokat látott politikus előtt bizonyossá volt, hogy Montecuccoli és serege nem fogja megsegíteni, állítólag sírógörcsöt kapott...) Az alku értelmében tehát a csatát Apafi nyerte, aki ezzel még inkább a török foglya lett, és ugyan Kemény Jánost kiiktatta, de a pártját nem, amely hathatós Habsburg támogatással, és a lázadásra mindig kapható székelyek valamint a szászok nem elhanyagolható erejével gyorsan rendezte sorait. Kézenfekvő lett volna egy újabb háborúval lezárni a felsejlő újabb hatalmi viszályt, de ennél kifinomultabb eszközökre volt szükség. Egy újabb véres háború akár a török öléebe is sodorhatta volna az önmagát kivéreztetett Erdélyt, Apafi veresége viszont nemcsak a török intervencióját vontá volna maga után, de a Habsburgok térhódítását is, akik természetesen nem ingyen bocsátották a Kemény-párti urak rendelkezésére javaikat.

Nem tudni, hogy Apafi átlátta-e a helyzet fonákságát, annyi azonban feltételezhető, hogy a királyi Magyarországon legalább Wesselényi István érzékelhetett valamit a leselkedő veszélyből, mert aktívan

közvetített a Kemény-párt főurak és Apafi között. A legtekintélyesebbek, így Teleki Mihály vagy a később kivégeztetett zseniális diplomata Bánffy Dénes mind felsorakoztak a fejedelem mögött, ami nem kis bravúr még akkor sem, ha figyelembe vesszük, hogy ennek a pálfordulásnak oka lehetett az is, hogy Kemény János példáján okulva finoman szólva sem voltak meggyőződve Lipót támogatásáról abban az esetben, ha háborúskodásig fajlana az érdeellentét.

Abelpolitikai helyzet pacifikálásával Egyidőben lépett trónra az új nagyvezír Köprülü Ahmed az Oszmán Birodalomban, és ezt Bécs megfelelő pillanatnak érezte arra, hogy Erdélyt az uralma alá hajtsa. Hol burkoltan igyekezett szándékait megvalósítani (Kemény-párt támogatása), hol deklarálta (1662. február 13-i pátusa Lipótnak) nyújtotta be igényét az erdőn túli területre. Köprülü Ahmed érzékelve a németek előrenyomulását március 2-án szultáni fermán formájában biztosítja Apafit a támogatásáról. Erdély pedig lubickol a helyzetben, hiszen Apafi regnálása során most először operálhat leghatásosabb fegyverével, a két hatalom kijátszásával.

Köprülü Ahmed fegyverrel ígéri védeni Erdélyt a Habsburgoktól, így egyik oldalról megszűnt a szorítás, már csak a törököktől kéne megszabadulni valahogy. Apafinak erre is van terve: a Porta fegyveres támogatását Erdély megszállásával fenyegető veszélyként állítja be a fejedelem Wesselényi nádor előtt, ami Bocskai óta tudvalevő, hogy a Királyi Magyarország halálával egyenlő.

Ez a „liezon” fog elvezetni ahhoz a kapcsolathoz, ami Erdély számára az egyetlen csekély esélyt fogja kínálni a harapófogóból való szabadulásra. A Magyarországi főurak ugyanis kiváló kapcsolatot áptak a Rajnai Szövetség vezetőivel, közelebbről a liga alapítójával János Fülöp mainzi érsekkel, aki felismerte a csonka Magyarországon és azon keresztül az Erdélyben rejlő lehetőségeket.

ARajnai Szövetség avégett alakult, hogy biztosítsa a német fejedelemségek

önállóságát a Habsburg centralizáló törekvések ellenében, illetve a további célkitűzéseik között szerepelt a török elleni háború megindítása. Szükségtelen bizonygatni, hogy tökéletes partnerre lelt a két fél (Magyarországban János Fülöp és viszont), de ennél sokkal fontosabb volt számára XIV. Lajos, a Habsburgok ősi ellenségének maga mellé állítása, aki nem volt rest minden alkalmat megragadni I. Lipót gyengítésére. Így ő is felfedezte magának Transsylvániát, mint fontos geopolitikai szövetségest Bécs ellenében. Azonban a fejedelemségre csak, mint eszközre tekintett a Napkirály és igazi abszolutista uralkodóként kénye kedve szerint vette igénybe, és hagyta magára a nemzetközi politikai széljárásnak megfelelően több ízben is.

ARajnai Szövetség nem kevés fejfájást okozott egyébiránt I. Lipótnak is, hiszen felkérésüket, hogy vegyen részt a török elleni háborúban el nem utasíthatta, tekintve, hogy a választófejedelmek a török elleni harc ígéretének fejében választották császárrá, és egy esetleges elutasítható válasz elegendő ürügyet szolgáltatott volna arra, hogy a rendek megtagadják a török elleni háborúra szedett pénz, a Türkhilfe

fizetését. Hatalmas érvágás lett volna ez egy olyan hatalomnak amely szűkös anyagi forrásai miatt – Perjés Géza meglátása szerint – úgy igyekezett megoldani hadserege ellátását, hogy csapatai nagy részét Magyarországra irányította, hogy az állam-rezon valamint a kisebb rossz elve alapján itt rabolja, fosztogassa össze a szükséges javakat.

El nem utasíthatta tehát a felkérést Lipót, már csak azért sem mert János Fülöp vezető szerepet szánt a császárnak, ami zseniális húzás és garancia volt arra nézve, hogy a Habsburg Birodalom is ringbe szálljon a török ellen. Lipót viszont tudta jól, hogy ezzel a saját sírját ásatják vele, hiszen a sikerrel a Rajnai Szövetséget maga ellenében erősíti míg a kudarc leginkább őt gyengítené külső, belső ellenfeleivel szemben.

Visszatérve Apafira (aki egyébként Anglia irányába is tapogatózott az 1626-os westminsteri szerződésre hivatkozva), a kezdeti sikeres szövetségépítést követően sziklányi porszem került a gépezetbe, amikor Köprülü Ahmed tudomást szerzett a fejedelem és a magyarországi főurak barátságáról. Az ifjú nagyvezír rafinált csellel igyekezett a maga javára fordítani a helyzetet: 1663 őszén Érsekújvár alá rendelte Apafit és felszólította, hogy hódoltassa meg Magyarországot, illetve uralma alatt egyesítse a két fél országot: „Jer és vedd át az égiektől neked szánt méltóságod..., nem szükséges, hogy hadakkal gyere... amire a szükség van, az személyes megjelenésed” – szölte az üzenet, amelyet a kapudzsí pasa vitt Kolozsvárra Érsekújvár alól. A helyzetet tovább rontotta, hogy még érkezése előtt kiáltványt fogalmaz meg a szultán Apafi nevében, s ebben vagyonbiztonságot és teljes szabadságot ígér az ország valamennyi lakosának, ha elismeri a padisah főségét. Furcsán hathat, de a fenti két dologgal olyat ígért Köprülü Ahmed amiről ebben az időben álmodni sem mert a magyarok nagy része, amely sok helyen nem csak az adót nyögte, hanem egyformán szenvedett a császári de még a szultáni csapatok portyázásától is. Ennek megszűnéséért még a behódolás sem tűnt nagy árnak a teljesen kimerült nemzet számára. Azt, hogy mennyire reális alternatívaként jelent meg a

hódolás, kiválóan illusztrálja Wesselényi nádor kétségbeesett válaszkialtványa: „Bethlen Gábor halála után hova lett a választás szabadsága? Mennyivel növekedett az adó? Maholnap Erdély is Moldva és Havasalföld meg Bolgárország sorsára jut.” – zengi a kiáltvány és noha úgy tudni, tájékoztatták a nádort az álkialtványáról mégis úgy tűnik, sikerült éket verni magyar és magyar közé: „...Erdély szabadítsa meg magát attól a nyavalyától akitől ímagyarországot félti..., ...s ha fejedelem, ne tegye ökegyelme a török nemzetnek hódító íródeákjává magát”. Azonban bármilyen zseniális volt is Köprülü Ahmed terve, Erdély indokolt bizalommal tekinthetett az 1664-es év elé hiszen a török csapatok megfutottak Bécs alól, Apafinak pedig sikerült koronázás nélkül átvészelnie az ősztendőt, sőt már Zrínyi diadalmas téli hadjárata is megindult.

A horvát bán és Hohenlohe tábornok vezette Rajnai Szövetség mintegy 7000-es seregének sikerei bizakodással töltötték el Apafit, aki ismét a hagyományos erdélyi politikához nyúlt: január 28-án biztosítja a Portát, hogy minden erejét megfeszítve tör „Magyar Országnak behódoltatására”, és hozzá is lát a fegyverkezéshez látszólag a török oldalán. Valójában azonban elfogadja az őt Erdély urának elismerő I. Lipót felkérését, és titkon csatlakozik a törökellenes koalícióhoz s alig várja, hogy seregei egyesülhessenek Zrínyi hadaival a Délvidéken.

Egyszeriben óriási lehetőségek nyílnak Erdély, sőt az egész magyarság előtt: Lipót már elismerte Apafit törvényes fejedelemnek, és komoly esély lát-szott az eleddig megingathatlannak hitt oszmán impérium elleni háború sikerére is amelynek célkitűzéseit a „Vortrag dass mann nicht defensive sondern offensive mit dem Türken kriegem soll (Előterjesztés mely szerint a török ellen nem védekezőnek hanem támadónak kell lenni) címet viselő javaslatban jelölték ki. Ennek hozománya-ként viszont nem csupán a török iga lerázása körvonalazódott, hanem egy olyan Zrínyi vezette és Apafi csapataival felduzzasztott hadseregé is, mely a térség fajsúlyos szereplőjévé emelte volna Erdélyt katonai viszonylatban. Ezt azért fontos megjegyezni, mert a

fejedelemség számára kiváló alkalom kínálkozott arra, hogy így osztályt váltson, azaz kitörjön abból a „kisszövetségi” státusból, amiben eszközként kiválóan funkcionált, de amelynek súlya elégtelen volt ahhoz, hogy partnerei felelősséget viseljenek iránta és érdekeit kellőképpen érvényre tudja juttatni.

Apafinak a nyár folyamán – nem kis Árabszélőkészségéről árulkodva – sikerült kibújni a nagyvezír hadbahívó utasítása alól, ráadásul a koalíció fényes győzelmet aratott, s úgy tűnt sikerülhet tőkét kovácsolni a török pillanatnyi elbizonytalanodásából.

Ezeket, a végsősoron Erdély tényleges szuverenitásával kecsegtető reményeket rombolta le a vasvári béke (1664. augusztus 10.) melyet a történelmi emlékezet a „szégyenteljes” jelzővel bélyegzett meg. Ami azt illeti, nem is minden ok nélkül, hiszen a paktum a jelentős vereségeket elkönnyvelő török kezén hagyta Erdélyt valamint Érsekújvárt, Váradot, Karánsebest, Lugost s Jenőt is, sőt néhány, a töröktől a hadjárat során visszafoglalt terület is visszavándorolt a Portához. Csupán a száraz tények egymás mellé állításával csakugyan megmagyarázhatatlannak tűnnek az egyezmény rendelkezései, de ha figyelembe vesszük, hogy amikor Köprülü Ahmed 1663. április 2-én átvette a Próféta zászlaját, (tehát felhatalmazást kapott az offenzívára) és a császári seregek létszáma néhány ezerre volt tehető (hiszen 1662 végén vagy leszerelték egységeit vagy a spanyol ág rendelkezésére bocsátották!), mitöbb, még Montecuccoli is meglepőnek nevezte naplójában az oszmán támadás hírért. Ennek megfelelően a követendő hárompontos stratégia az Udvar részéről a hadsereg „bújtatása” volt, azaz titkolni szedett-vedett jellegét a török vezetés előtt. Ahhoz képest, hogy Bécset féltették a töröktől, nem is olyan tragédia az addigi állapotuk megőrzése. Ráadásul ez rámutat arra, hogy a Habsburgok még egyáltalán nem érzékelték az Oszmán Birodalom errodálódását, de mentségükre szolgáljon, hogy nem voltak ezzel egyedül Európában!

Avasvári béke következményei nagyon Amesszire mutatnak az Apafi-féle Erdély számára. Ez a megállapodás az ugyanis, amely egyszerre vágja el és éleszti újjá a kapcsolatokat a Nyugattal. A békével ugyanis egyfelől helyre állt a status quo, ami elzárta a lehetőséget mind a Rajnai Szövetségtől, mind pedig XIV. Lajostól. Egyikük sem appellálhatott már arra, hogy Kelet-Közép-Európában a zavarosban halászva törjön borsot a Habsburgok orra alá. Így az addig élénk kapcsolatok intenzitása rohamosan csökken, és egy időre aktualitásukat veszítik. Másrészt pedig a méltatlan feltételek annyira felkorbácsolják az indulatokat Magyarországon, hogy bizony állítható: a vasvári béke ágyazott meg annak a Wesselényi-féle összeesküvésnek, amely újra a magyarokra és Erdélyre irányította a francia uralkodó figyelmét és amelynek végtermékei azok a bújdosók lesznek akikben Apafin kívül a Napkirály is meglátja a lehetőséget és akiknek a vállán Thököly Imre fog szélesebb, de tiszavirágéletű karriert befutni.

Az a tény pedig, hogy a béke Apafi feje fölé köttetett, plasztikusan szemlélteti Erdély végtelen kiszolgáltatottságát az őt sanyargató agresszoroknak, illetve Apafi diplomáciai mozgásterét, amely lényegében csak az elmélet síkján létezett, és erre pont a Lipót általi elismerése és az azzal szöges ellentétben álló vasvári béke létrejöttének körülményei (azaz Apafi) a legszemléletesebb példa.

Afél évvel korábban még oly sok Areménnyel kecsegtető erdélyi függetlenség koporsójába újabb szögek kerültek 1664 november 18-án: vadászbalesetben elhunyt Zrínyi Miklós az „Adrianak syrenaia”, és sem az Udvar, sem a Porta nem mutat semmiféle hajlandóságot a vasvári megállapodás felülbírlására. (Zrínyi halálának egyetlen hozadéka, hogy a két Magyarország értékes tapasztalatokat gyűjthetett magának a nyilvánosság erejéről: A francia sajtó termékei közül a Gazette tudatja, hogy a „császárt nagyon érzékenyen érintette ennek a bátor embernek a halála”, míg a Muse Historique hírlap mely a korban egyáltalán

nem szokatlan módon versbe foglalta híreit, hosszas költeményben búcsúztatta Zrínyit).

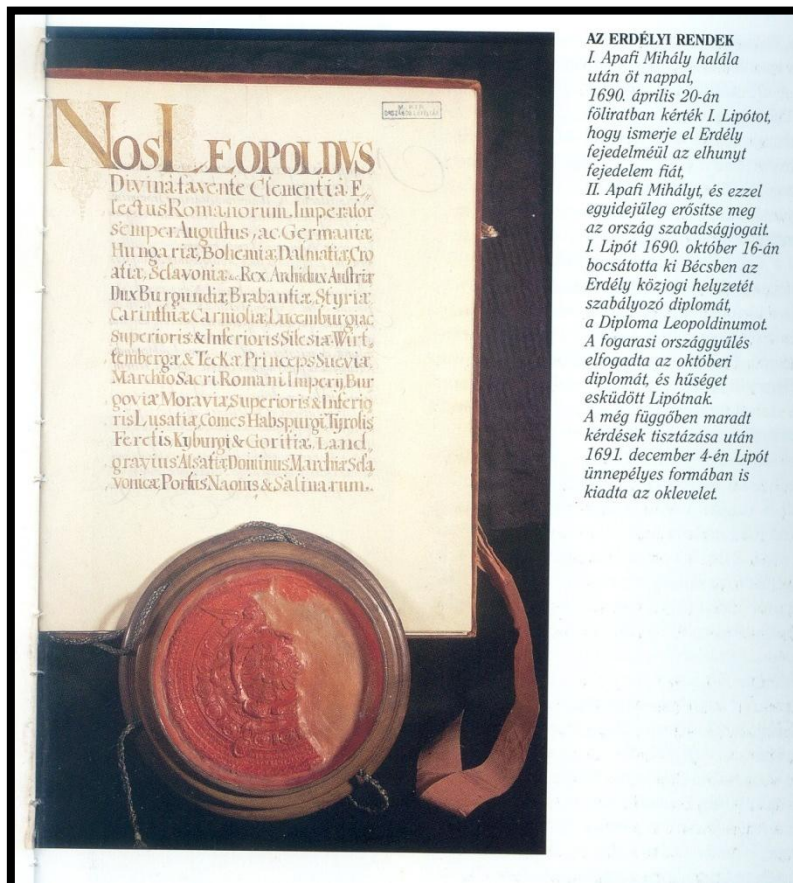
Halovány reménysugár azonban, hogy Rövid intermezzo után XIV. Lajos újra kapcsolatot keres a magyarokkal. Még azon az őszön felkeresi Apafi Mihályt követve Gremonville útján és azt javasolja, hogy ne pazarolja energiáit Rottal Jánosra, a császári biztosra, mert ő megad mindent amit kíván, még a határkiigazítás kijárását is kilátásba helyezi Lajos. Apafi tapasztalt már annyit, hogy tudja: el kell fogadni a követelést, ugyanakkor a német vonalat is életben kell tartani. Ezért vállalja, hogy Lipót kívánságának megfelelően lerombolja Székelyhíd várát, ha a törökkel kialakított békét Erdély kérésének méltánylásával ütik nyélbe. Az Udvar viszont nem tágit, így egyre szorosabbra fonódnak a szálak a Királyi Magyarország és Apafi között. Egészen a megállapodásig jutnak 1666-ra, júliusban Murány várában öt pontban foglalják össze céljaikat: 1. örökös békeség és barátság a két haza között 2. offenzíva et diffenzíva liga 3. „szabadságukban álljon ha egy corpussá akarnak lenni” 4. a fejedelemség minden segítséget megad az interressatusoknak 5.

távolabbi célként a két Magyarország határa a Tisza lenne, valamint Franciaországra építenének és bevonnák a szervezkedésbe Havasalföldet és Moldvát.

Az ígéretesnek induló szervezkedésből azonban nem lett semmi, ugyanis a Porta főtölmácsa Panejot részletesen és jelentősen túldimenzionálva számolt be róla Casanova császári főrezidensnek.

Wesselényi még 1667 tavaszán távozott az élők sorából, nem várta meg végétét... A többi résztvevő közül pedig sokan lényegében feladták magukat és társait így a Habsburgoknak nem jelentett gondot felszámolni a lázadást. Már csak azért sem, mert XIV. Lajos nem látta időse-rűnek újabb frontot nyitni a császárral így a konfrontációt elkerülendő inkább az első között gratulált Lipótnak a „veszélyes lázongások hatékony felszámolásához...” A kis fejedelemség ismét magára maradt...

(A cikk a TDK Híradó 2008. februári számában folytatódik – szerk. megj.)

AZ ERDÉLYI RENDEK
I. Apafi Mihály halála után öt nappal, 1690. április 20-án fölíratban kérték I. Lipót, hogy ismerje el Erdély fejedelméül az elhunyt fejedelem fiát, II. Apafi Mihályt, és ezzel egyidejűleg erősítse meg az ország szabadságjogait. I. Lipót 1690. október 16-án bocsátotta ki Bécsben az Erdély közjogi helyzetét szabályozó diplomát, a Diploma Leopoldinumot. A fogarasi országgyűlés elfogadta az októberi diplomát, és hűséget esküdött Lipótnak. A még függőben maradt kérdések tisztázása után 1691. december 4-én Lipót ünnepélyes formában is kiadta az oklevelet.

Büszkeség és parlamentarizmus - bécsiesen

Írta: Bathó Gábor

A modern osztrák parlamentarizmus kezdete 1848, az európai forradalmak éve. Ám az osztrák parlament születésnapjaként 1861. február 26-át tartják számon, a februári pátens kiadásának napját. Megjelenését Bécsben hosszas előkészítés előzte meg; az új birodalmi törvényhozó testület szervezetének kérdéseit mintegy három héten át naponta vitatták a minisztertanács ülésein. Kibocsátásának hátterében az októberi diploma körvonalazódó politikai kudarca állt, ami új irányba terelte a birodalmi politikát. Az új alkotmányban testet öltő irányvonalat utóbb az alkotmányos centralizmus névvel illették. Az alkotmány ideológusa, egyben előkészítője Hans von Perthaler volt, aki az 1849. évi kremsieri alkotmánytervezetet vette alapjául, konkrét megalkotói pedig Rainer főherceg és Schmerling államminiszter voltak.

Az osztrák-magyar nagycímer

A hivatalosan birodalmi képviselmet illető alaptörvénynek nevezett pátens az októberi diplomára és a Pragmatica Sanctióra visszautalva és Ferenc József császár teljhatalmát kihangsúlyozva meghatározza a kétkamarás (urak házából [Herrenhaus] és

követek házából álló [Abgeordnetenhaus]) birodalmi tanács (Reichsrat) működésének lényegesebb pontjait. Ez a birodalmi tanács a tartományi gyűlések fölé - az így kezelt magyar országgyűlés fölé is - rendeltetett. Az urak házában tagjai voltak: a császári ház nagykorú hercegei, az örökös birodalmi tanácsosok, az érsekek és herceg-püspökök és azon kitűnő férfiak, akik az állam vagy egyház, tudomány vagy művészet körül érdemeket szereztek, és a császár „életmetszi tagokul” hívott meg az urak házába. A követek házába az egyes tartományi gyűlések delegáltak képviselőket a pátensben meghatározott arány szerint. Ennek alapján a 343 helyből Magyarországot 85 illette meg, Erdélyt 26, Horvát-Szlavónországot pedig 9. Tudván azt, hogy Magyarország területe és népessége milyen arányban állt a többi tartományéval, a magyar követek száma vitán felül aránytalanul kevés volt.

A februári pátens nem ismerte a miniszteri felelősség elvét, elismerte az érdekképviselést, biztosította a német elem politikai túlsúlyát, és lévén szó központi, összbiradalmi szintű szabályozásról, nem ismerte el Magyarország függetlenségét semmilyen szinten. A szlávok a birodalmi tanácsban a magyarokhoz képest felülreprezentáltak voltak, azonban velük szemben is érvényesült a német túlsúly. A pátens emellett rögzítette, hogy ha valamelyik tartományi gyűlés nem él a delegálás jogával, a császár közvetlen választások tartását rendelheti el. Az uralkodó abszolút joga maradt a külügy és a hadügy kizárólagos irányítása, a rendelkezés a birodalom fegyveres erejével, a birodalmi tanács ügyrendjének megszabása, elnökének kinevezése, üléseinek elnapolása, felosztatása, és a kormány is neki volt felelős. A fentiek miatt úgy a liberálisok, mint a csehek, az olaszok és a magyarok is heves ellenszenvvel fogadták a pátent. Az osztrák tartományok a parlamentális alkotmányosság megvalósulásának első lépcsőfokát látták benne, míg az olasz, szláv tartományok és kiváltképp hazánk alapjaiban utasította el az új alaptörvényt.

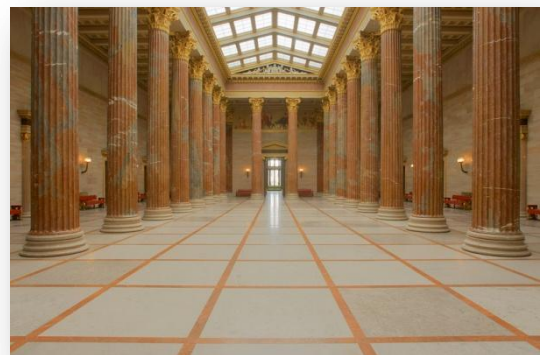
A pátenst az osztrák tartományokban az alkotmányosság igen szűk, de mégiscsak létező formáját valósította meg. Ez volt a Habsburgok utolsó kísérlete arra, hogy összbirodalmi szinten kormányozzák a koronához tartozó tartományokat és országokat. A terv elsősorban a magyar politikai ellenzék határozottságán bukott meg, akik semmilyen központi parlamentbe nem akartak beleegyezni, sőt Magyarország egyszer sem küldte el követeit a birodalmi tanácsba. A pátenst hatására újból országszerte felerősödtek az önkényuralomellenes visszhangok: a törvényhatóságok tovább folytatták az emigráns politikusok bizottmányi taggá történő választását, az adó megtagadását és a császári hatóságok működésének bojkottálását, párhuzamosan pedig az egész ország területén heves tüntetésekre és összetűzésekre került sor. Ezt követően osztrák-magyar tárgyalások kezdődtek Magyarországon jövőre állambeli státusáról. Ennek eredményeképpen 1865 szeptemberében az uralkodó kiadta a császári manifestumot, amelyben Magyarország vonatkozásában felfüggesztette az 1861-es februári pátenst. 1865-től a kiegyezésig már nem is ült össze a birodalmi tanács.

A Poroszországgal szembeni elvesztett háború 1866-ban, és az 1867-es kormányátalakítás lehetőséget adott Magyarországnak arra, hogy tárgyalásokat kezdjen az oly régóta várt függetlenségről, igaz csak a dualista monarchia keretein belül. Ennek következtében szükség volt még arra is, hogy Ferenc József császár a birodalom azon tartományainak is alkotmányt adjon, melyek a tartományi gyűlésben maradnak a továbbiakban is. 1867 júniusában a császár szentesítette a kiegyezést, majd decemberben elfogadta a birodalom osztrák részére vonatkozó rendelkezéseket is. Ez az 1867 decemberi alaptörvény (Staatsgrundgesetz) alkotmánynak volt tekinthető, és ennek alapján módosították a februári pátenst rendelkezéseit, amely a birodalom osztrák részeiben hatályban maradt.

zéseit, amely a birodalom osztrák részeiben hatályban maradt.

A Reichsrat Bécsben ülésezett, és minden olyan ügy a hatáskörébe tartozott, mely az ott képviselt tartományok mindegyikét érintette. Ebbe a körbe tartoztak a pénzügyek is, így Ausztria történetében először a parlament szavazhatott a már működő éves adókról. Az urak házának elnökét és alelnökeit továbbra is az uralkodó nevezte ki, a követek háza viszont maga választhatta tisztségviselőit. A februári pátenst Ellenében az 1867-es decemberi alkotmány szabályozta a képviselők mentelmi jogát, ahogy a miniszteri felelősséget is. Sőt az alkotmány továbbra is fenntartotta: „A császár szent, sérthetetlen és felelőtlen. A császár a végrehajtó hatalmat a felelős miniszterek útján gyakorolja. A császár kinevezi és felmenti minisztereit.”

A jogi változások megtörténtek, ám fizikai akadályok nehezítették a birodalmi tanács munkáját, ugyanis nem volt megfelelő ülésterem, ahol dolgozhattak volna. A parlament mai épületének építését 1874-ben kezdték el, és 1883-ra készültek el vele. A tervező, Theophil Hansen egy olyan épületet tervezett, mely minden részében szimbolikus, kifejezi a soknemzetiségű birodalom egységét, és a demokrácia diadalát (habár pusztán a jogi oldalt nézve, ez nyilván nem valósult meg). Az építőanyagokat a birodalom különböző részeiből hozták, így akarva a birodalom

minden népet örökre összeköti a parlamentben. Hansen, mivel a demokráciának kívánt egy szentélyt építeni, a görög templomok szerkezetét vette alapul, és újraértelmezve azt tervezte meg az épületet. Emellett görög és római politikusokat, filozófusokat ábrázoló szobrok, freskók, domborművek díszítik a parlamentet. Az építési költségeket 20-24 millió aranykoronára becsülik, átszámítva ma körülbelül 47-50 milliárd forint lenne. Az épületet a II. világháború alatt több bombatalálat is érte, különösen súlyosan megsérült az urak házának ülésterme, amelyet nem is tudtak helyreállítani. A mai Nationalrat ezt a termet használja, melyet az

ötvenes években felújítottak. A követek házának ülésterme ma csak reprezentációs célokat szolgál. Az mai osztrák parlament másik kamarája, a Bundesrat, a Nazionalrat üléstermének előszobájában ülészik. A korábban a delegációk üléseire fenntartott teremben ma a költségvetési vitákat bonyolítják (Budgetsaal). A legfrissebb hírek szerint az ötvenes években készült üléstermet felújítják 2009-re, erre megközelítőleg 21 millió eurót szán a kormányzat.

A decemberi alkotmány rendszere kisebb módosításokkal 1918-ig megmaradt, majd az első köztársaság kikiáltása után 1920-ban új alkotmányt fogadtak el.

A jogtörténet helyszínei: A Legfelsőbb Bíróság épületei

Írta: Elek Péter

A jogtörténet helyszíneit bemutató sorozatunkban most képzeletben átsétálunk a budapesti Kossuth tér másik oldalára. Az Országházzal szemben áll ugyanis az az épület, amely a magyar igazságszolgáltatás legfelsőbb fórumának, a Kúriának adott egykor helyet. A mai Néprajzi Múzeum fehér palotájától pedig két-három utcányira áll az a ház, amely a Legfelsőbb Bíróság jelenlegi otthona: az egykori Nehézipari Minisztérium impozáns tömbje, amely a Markó utcában magasodik élénk. Mielőtt azonban megismerkednénk a főváros e két, kiemelkedő jelentőségű és szépségű építészeti alkotásával, röviden érintjük a magyarországi bíráskodás történetének legfontosabb állomásait.

I. A bíráskodás kezdetei Magyarországon

Teljes biztonsággal kijelenthető, hogy a magyar társadalomban már a honfoglalást megelőző időszakban is jól működött a bíráskodási tevékenység. Egyértelmű bizonyítéka ennek az igazságszolgáltatási hatalommal rendelkező személy elnevezése: „bíró”, amely az egyik legrégebbi jogi szak kifejezésünk. A szó világosan utal arra, hogy ő az az ember, aki elegendő „hatalommal bír” ahhoz, hogy a törzsi-nemzetségi társadalomban kialakuló konfliktusokat megoldja. Tevékenysége ebben a korban még együttesen tartalmazza a közigazgatási és a törvénykezési feladatokat.

A középkori judexek esetében már arra is találunk választ, honnan ered igazságszolgáltatási hatalmuk. Elsődleges forrásként a királyt említhetjük, más esetekben származékos jogkörrel beszélünk. Ez utóbbi mindig kiváltságon alapult: vagy valamely törvénykező joggal rendelkező közösség választotta a személyt, mint a szolgabírákat, vagy olyan dologi jogi jogosultságból következett, mint például a földbirtok. A judexek általános jogismerettel rendelkeztek, valamint tisztában kellett lenniük a helyi szokásjog szabályaival. A tisztességes törvénykezés követelményei közé tartozott az igazságosság, a méltányosság, az elfogulatlanság,

az összeférhetetlenségi előírások és a perelhúzási tilalom. Mindezeket már I. László korában törvények garantálták. 1435-től kötelező volt a bírói eskü letétele.

II. A legfelsőbb bírói hatalom

Magyarországon a legfelsőbb bírói hatalom a király kezében összpontosult. Az elé kerülő ügyszám rohamos emelkedésének, valamint az uralkodói hatalom fokozatos gyengülésének nyilvánvaló hozadéka volt azonban, hogy igazságszolgáltatási hatalmát meg kell osztania a legfőbb rendekkel. Mindezek hatására fokozatosan kialakult az ország rendes bírójának testülete, vagyis a Curia. A kifejezés kezdetben a törvénykezési hatalom, majd az igazságszolgáltatás helyszínének megfelelője volt. A XVII-XVIII. században már csak egy jelentése maradt: az ország legfelsőbb, központi bírói hatalma. Az ország rendes bírái (judices Curiae regiae ordinarii) voltak tagjai: a nádor, az országbíró, a titkos kancellár és a személynök. Jogosultak voltak bármely ügyben eljárni és ítélni; egyedül nekik állt jogukban a királyi Curia törvénykezésében hívás nélkül megjelenni és másokat is meghívni oda ítélezés céljából.

A magyarországi török hódítás, majd az azt követő Habsburg uralom jelentős változásokat hozott a bírói szervezetben. 1526 után a király személyes törvénykezése fokozatosan, de teljesen megszűnt. Ezzel egyidejűleg jelentősen felértékelődött a rendi felsőbírászkodás. Ennek egyértelmű jele a nádori szék – a későbbi hétszemélyes tábla elsőrendűvé válása, s ezzel párhuzamosan a királyi tábla háttérbe szorulása. Ez utóbbi egyfajta szűrő szerepét töltötte be, a legfelsőbb törvénykező fórum előtt.

A hétszemélyes táblához hasonló jelentőségű ítélkezést végzett a személynök minden olyan esetben, amely nem tartozott kifejezetten más bírói fórumra. 1723-ig azonban általánosan elmondható, hogy a két legfőbb ítélkező fórum alig működött, s helyettesítő megoldások töltöt-

ték be szerepüket, mint például a compromissionális törvénykezés vagy a vidéki bíráskodás.

Az 1723-as bírósági reform nagymértékben beavatkozott a legfelső ítélkező testületek működésébe. Az 1724. évi 24-26. törvénycikk értelmében a Curia rendszeresen ülésező, rögzített hatáskörű felsőbírság lett, melynek két tagozata: a hétszemélyes tábla és a királyi tábla. A következő átfogó szabályozásra 1869-ben került sor. A 4. törvénycikk szerint polgári és büntetőügyekben egyaránt legmagasabb szintű bírói fórum a Kúria. Az 1881. évi 59. törvénycikk két osztályát alakította ki: a semmítőszéket és a legfőbb ítélőszéket.

A fentiekből egyértelműen kitűnik: bár a magyarországi bíráskodás – és egyben felsőbíráskodás – az államalapítástól fogva pontosan meghatározott keretek közt működött, a központi ítélkezés nem függetlenedhetett a királyi udvartól. Jelentős mozzanatként kell azonban értékelnünk a Fehérváron tartott törvénytálat napokat. Évszázadokon keresztül ez volt az egyetlen olyan, országos szintű igazságszolgáltatási fórum, amelyet állandó helyszínen tartottak. A Curia XVIII. század második feléig nem rendelkezett önálló székhellyel. Az 1723-as bírósági reform jelölte ki számára Pestet. Gyökeres változást azonban 1867-es év eseményei, illetve azok előkészítő munkálatai hoztak.

III. Új ház a legfelsőbbeknek

A kiegyezést követően hazánk fővárosában évente újabb közigazgatási vagy igazságszolgáltatási épületet emeltek. Az Országház mellett ekkor készült el a legtöbb minisztériumi, bírósági épület is. Vidéken is szaporodtak az új vármegye- és városházak. Az építkezések háttérében a megnövekedett adminisztrációs és a reprezentációs célok álltak. Általános jellemzője ezen háznak, hogy a városképben meghatározó szereppel bírnak. Ezt szolgálja elhelyezésük és külsőjük is. Előbbiről elmondhatjuk, hogy szinte minden település a központjába, főterére, főutcájára építtette az új palotát. Utóbbinál pedig érdekesség, hogy város rendezéséért

felelős tanácsok, a képviselők és a polgármesterek nem ritkán még építkezés közben is módosították a terveket, s esetenként gyökeresen új stílusban készült el az épület, mint az alapjainak lerakásakor tervezték. A házak szobordíszai, nagyméretű nyílászárói, az órák és tornyok, valamint a reprezentatív lépcsőházak és fogadóterek, a belsőt díszítő festmények mind az adott város hatalmát és önállóságát szimbolizálták.

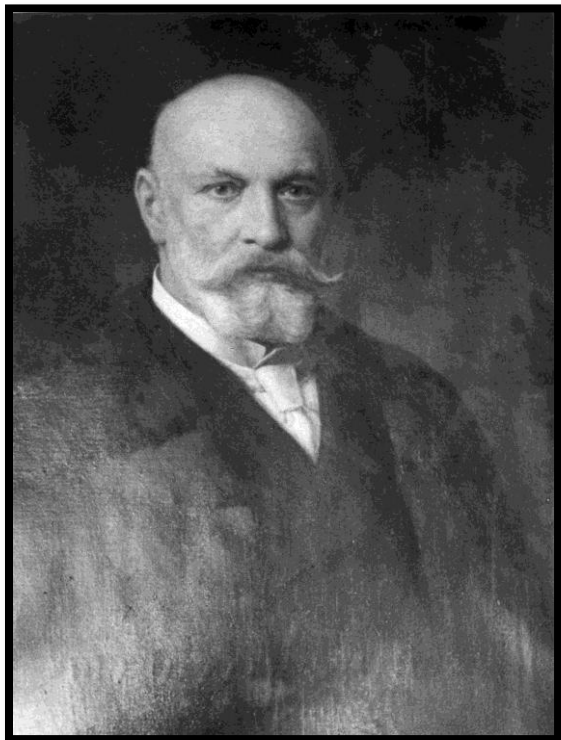
Az 1869-ben a közigazgatástól véglegesen elkülönített igazságszolgáltatás természetes velejárója volt, hogy megtervezzék és felépítsék az immár önálló szervezeteknek otthont adó palotákat. Közöttük a Kúria Házát. Szilágyi Dezső igazságügy-miniszter 1891. november 7-én adott megbízást Hauszmann Alajos építésznek, s 1896-ra elkészült a magyar bíráskodás talán legszébb otthona: a Kúria Palotája.

IV. A Kúria Palotája

Mielőtt részletesen bemutatnánk az épület történetét és művészi értékeit, ismerkedjünk meg tervezőjének életével, munkásságával. Hauszmann Alajos 1847. június 9-én, Budán született, bajor eredetű család gyermekeként. Bár édesapja kereskedőnek szánta, Szklanitzky Antal építész hatására a Műegyetem építész szakára jelentkezett. Pályája kezdetén tanult festészetet és a kőműves szakmát is elsajátította. Berlinben, Párizsban, Lyonban, Marseilleben és a Loire mentén járt tanulmányúton. 1868-tól tanított a Műegyetemen, elsősorban rajzot és stílusművészetet. Ezután olaszországi romokat és reneszánsz épületeket tanulmányozott.

1870-ben kapta első jelentősebb megbízásait. A mára elpusztult Erzsébet téri Kioszk tette őt ismert és népszerű építésszé. Az Országház tervezésére hirdetett pályázaton "Patres conscripti" című munkája a díjazott alkotások közé került, s a bíráló bizottság kiemelten értékelte a tervrajz áttekinthetőségét. A Kúria épületének kialakításánál sok tekintetben felhasználta ezt a tervet. 1924-ben a Magyar Tudományos Akadémia tiszteletbeli tagjává választották.

Hazánkban ma is megcsodálható számos alkotása. Közülük is kiemelkedő két vidéki épület: a nádasdladányi Nádasdy-, és a Székesfehérvár-Csalapusztán található Kégl-kastély, mely 1876-1878 között készült. Ő tervezte Szombathely új városközpontját is, amely a II. világháborúban elpusztult. Budapesten többek között a New York Palota (1891-1895), a Műszaki Egyetem új főépülete, a Törvénykezési Palota, a Kúria és a Szent István Kórház valósult meg tervei alapján. 1905-től, Ybl Miklós halálát követően ő vette át a Budavári Palota építésének vezetését.

Hauszmann Alajos a magyarországi historikus építészet meghatározó alakja. Műveiben döntően reneszánsz és barokk elemeket alkalmazott. Kései alkotásaiban

szecessziós jegyek is felismerhetők. Velenében hunyt el, 1926. július 31-én.

Az Igazságügyi Palota tervezésére Szilágyi Dezső igazságügy-minisztertől 1891. november 7-én megbízást. 1892. június 11-én terjesztette elő tervezetét. „Műleírásában római stílusúnak nevezi az épületet, melynek főhomlokzata teljes egészében - oldalain csak a talapzat és a párkányok - kőből készülne. Az alapozást betonrétegek adnák, a földem vastartók közötti boltozat, a nagycsarnok és a II. emelet felett vasbeton szerkezet. A Hauszmannal megkötött szerződés második pontjának kiegészítése szerint az egész épületet, de legalább az előcsarnokot, a nagy csarnokot, a lépcsőket és a dísztermet 1896. május 1-jéig köteles készen átadni, hogy a millenniumi ünnepségeket itt tarthassák meg.”

Akivitelezés 1893. augusztus 16-án indult. 1896. május 1-jén átadták az épületet. A palota teljes költsége 2 454 851 forint, melynek törlesztését 1899-ben új törvénnyel, a XXVI. törvénycikkkel biztosították. A corvinapergamenre írt zárókőokmányt az épületbe falazták.

„**M**ind forma, mind térképezés szempontjából kétségtelenül az Igazságügyi Palota Hauszmann Alajos egyik legkiválóbb munkája. A feladat hangsúlyozott monumentalitást és ugyanakkor bizonyos tartózkodást írt elő. A négyhomlokzatú (főhomlokzat: Kossuth tér, oldalhomlokzatok: Szalay, illetve Alkotmány utca, hátsó homlokzat: Vajkay utca), 6392 négyzetméter beépített alapterületű és 165 104 köbméter beépített térfogatú épület stílusa neoreneszánsz, barokkos részletekkel, szigorú arányokkal, de ornamentikájában – különösen belül – gyakori a játékosabb vonalvezetés. Szerencsés a tömegek eloszlása, tagolása, elegáns a vízszinteseknek a függőlegesekkel való kiegyenlítése.”

Az épület Kossuth Lajos téri főhomlokzata 125 méter hosszú. Vízszintesen hézagolt s durván faragott alsó és felső földszint alkotja a talapzatot; rajta nyugszik a felső két emelet, a pilonok és a sarokrizalitok. A főhomlokzat sósíkú és erdélyi mészkőből készült; héttengelyes középrizalitjából hat oszlopon nyugvó portikusz lép elő, mely háromnyílásos kapuzat felett áll és timpanon koronázza. Az épület díszítő szobrai közül kiemelkedik a Senyei Károly készítette diadalszekér. Három paripa repíti, hajtója a felvilágosodás szimbolikus alakja; jobbjában fáklya, baljában pálma. Mellette Fadrusz János antik jellegű alakjai - a Törvényt adó és a Törvényt látó - ülnek. Zala Györgynek a timpanonban levő csoportja három részből áll: középen az ötalakos Birósági tárgyalás, a sarkokon a Törvényhozás és a Törvénytánítás fekvő férfiallegóriái. A törvényszéki tárgyalás bíróját a főalakja a szimmetrikusan felépített középső csoportnak, óriási pallossal a jobbjában, mellette jobbra és balra a vádló, a védő, a panaszos és a bűnös. Az északi sarokrizaliton Róna Józseftől az Elítélt és a Felmentett, a déli oldalon Donáth Gyulától a Közvádlo és a Védő alakja áll.

Ahármassal kapun át a téglalap alakú, fehér tónusú, nagy előcsarnokba lépünk. A sötét márványtáblák szigorú kiképzésével, félhomályával a térség ellentéte a nagy csarnok színes márványtól és aranyozástól csillogó pompájának. Néhány lépcsőfokon jutunk a központi csarnokba, a palota nagyszerű, ünnepélyes harmóniájú építészeti terébe. Hossza 40, szélessége 18, magassága 24 méter. Innen indul az alul kiszélesedő főlépcső, amely pihenőnél kettéágazik, hogy az első emeletre vigyen. Aranyozott, korinthiszi fejezetű, fehérén erezett, májszínű márvány oszlopok és vállkövek tartják a hatalmas dongaboltozatot.

Az első emeleti előcsarnokból nyílik a Adiszterem. A központi csarnok mennyezetfreskója Lotz Károly alkotása. A bejárat felőli oldalon áll a törvénykönyv, pálmaágak fölött, Justitia, a kompozíció főalakja. Jobbjában pallos, baljában magasra tartott mérleg. Justitia két oldalán jobbról az Igazság és a Béke, balról a Bűn és a Megtorlás csoportja. A festmény másik hosszú oldalán az igazság áldásos hatásait megismerkedő alakok vonulnak föl: a Rend, a Bőség és a Dicsőség alakjai harsonás géniuszokkal.

A nagy csarnokban állt eredetileg Stróbl Alajos Justitia-szobra, amely ma a Pest Megyei Bíróság épülete előtt található.

A második világháborúban megrongálódott Igazságügyi Palotát Csánk Elemér építész állította helyre. A Munkásmozgalmi Intézet kapta meg 1950-ben, majd 1957. áprilistól az épület nagyobb részét a Magyar Nemzeti Galéria használta, az Alkotmány utcai szárny pedig a Párttörténeti Intézeté lett. A Néprajzi Múzeum 1973-ban költözött

a Magyar Nemzeti Galéria helyére.

V. Az Igazságügyi Palotától az Igazságügyminiszeri Palotáig

A Legfőbb Bíróságnak 1950-51-ben kellett elhagynia a Kossuth téren álló palotát. Ezután egy csereként kapott épületben működött, a Fő utca 1. szám alatti házban. Szilberek János elnök 1981 elején elérte, hogy az apparátus a bírói karral együtt átköltözhessen a Nehézipari Minisztérium elhagyott épületébe. A leírás előtt megismerkedünk Fellner Sándorral, a ház tervezőjével.

Toronyi Fellner Sándor Budapesten, 1857. január 22-én született. A Műegyetem elvégzése után a bécsi Akadémián, majd a párizsi École des Beaux-Arts gazdagította ismereteit. 1879-ben tért haza, ettől kezdve Budapesten élt. Eklektikus stílusban tervezett magán- és bérházakat, valamint vidéki kastélyokat. Utóbbiak közül kiemelkedő alkotásai a diósjenői Sváb- és a hőgyészi Apponyi-kastély. Az esztergomi Bakócz-kápolna felmérési eredményeit Pulszky Károllyal nagyobb publikációban tette közzé. A fővárosban több jelentős középület készült tervei szerint. Így a volt Pénzügyminisztérium épülete a Várban, amely 1901-

1904 között épült, neogótikus stílusban, ám a II. világháborús ostrom után díseitől megfosztva állították helyre. A mára elpusztult budapesti Ritz Szálló szintén az ő munkája; 1913-ban nyílt meg a neobarokk stílusú, ötemeletes hotel, a mai Inter-Continental helyén. 1913-1918. között készült el az Igazságügyminisztérium épülete. Fellner Sándor Budapesten, 1944. novemberében halt meg.

Fellner 1912-ben kapott megbízást az Igazságügyminisztérium épületének tervezésére. A brüsszeli Igazságügyi Palota (Justitiepaleis) példája nyomán készültek a vázlatok, mely a kor Európájában igen jelentős, és rengeteg kritikát kiváltó épület volt. II. Lipót parancsára kezdték építeni, Brüsszel magaslatának egyikén. A domb eredeti neve Galgenberg (A-kasztófa hegy) volt, ugyanis évszázadokon keresztül itt tartották a kivégzéseket. A hatalmas épület, amely fenyegetően magasodik a vá-

ros fölé, 1866 és 1883 között épült Joseph Poelaert építész tervei alapján. Nagyobb, mint a római Szent Péter bazilika; ez volt Európában a 19. században épített legnagyobb épület. Központi kupolája 142 méter magas. 27 nagy tárgyalóterem, és 245 további kis tárgyaló, illetve egyéb szoba van benne.

Bár Fellner hasonlóan reprezentatív Igazságügyi Palotát kívánt tervezni, kiváló stílusérzéke segítségével mégsem esett a brüsszelihez hasonló túlzásokba. Az épület döntően klasszicizáló elemekből áll, s a vízszintes és függőleges irányok arányossága kiegyensúlyozottá teszi tömegét. Jelentőségét hangsúlyozza a közepén álló, oszlopokon nyugvó párkányzat és a fölé magasodó torony. A mérsékelt díszítettség és az épületet fedő kőburkolat a hatalom komolyságát sugározza. Az építkezés 1913-ban kezdődött, s 1918. december 1-jén beköltözhetett a minisztérium. 1945-től a Belügyminisztérium, majd a Nehézipari Minisztérium, az OMFB és a Bányaműszaki Felügyelőség működött itt. Napjainkban (1981 szeptemberétől) a Legfelsőbb Bíróság és a Legfőbb Ügyészség használja az egykori minisztérium épületét.

Kultúra-rovat: Desperately Seeking Susan

Írta: dr. Beke-Martos Judit

Ismét egy remake, ezúttal is, ahogy a Hajlakk vagy a Producerek esetében filmből színpadra. Az eredeti film a '80-as évek egyik kultuszfilmjévé nőtte ki magát Rosanna Arquette és Madonna főszereplésével. A történet szerint Roberta Glass (a filmben Rosanna Arquette) egy kisvárosi háziasszonyt alakít, aki unalmas mindennapjait a New York-i társkereső hirdetések olvasgatásával üti el. Különösen egy nőnek, bizonyos Susannek (Madonna) a hirdetései keltik fel az érdeklődését. Amikor azonban elmegy egy találkozóra, hogy meglesse Susant és szerelmét, Jimmyt valami szerencsétlen mozdulat kapcsán beüti a fejét, elveszti az emlékezetét, és identitást cserél Susannel. Ezek után mindenféle igen fura személyekkel találkozik, ahogy East Village-ben kószál, míg egy Quinn nevű fickó a védelmére nem kel. A film alapvetően társadalomkritikát hordozott az akkori amerikaiak számára.

Több mint 20 év telt el a film óta. Most ez a romantikus vígjáték, megérkezett a színpadra egy új musicalben. Írta Peter Michael Marino és a főszerepben Kelly Prince és Emma Williams látható a londoni Novello Theatreben 2007. november 15-től. A rendező Angus Jackson.

Egy további szempontból is követi a mai trendet a musical, egy zenekar számait egyesíti. Bár a cél itt elsődlegesen nem az volt, hogy egy együttes zenéihez történetet írjanak, inkább a történetet használták fel a zeneszámokhoz, de mégis a Blondie nevű

zenekar slágerei szólalnak meg a színpadon. Ezt a zenekart Deborah Harry és Chris Stein alapította 1974-ben Amerikában. Egy évvel később csatlakozott a szövegíró énekesnőhöz és a gitároshoz Clem Burke dobos és Jimmy Destri szintetizátoros. A zenekar eredeti felállásában 1982-ig létezett. Hat nagylemezt hoztak ki és számos slágerlista-vezető dal fűződik a nevükhöz. Zenei stílusukat tekintve leginkább punk, de játszottak reggae-t, rockot, diszkót és hip-hopot is. 1982-ben Chris Stein ritka genetikai betegsége miatt felbomlott a zenekar, de tizenhat évvel később egy felkérésre ismét összeálltak és annyira élvezték a koncertet, hogy újra elkezdtek együtt dolgozni. A zenekar azóta is létezik és koncertezik, palettájukat az R&B és rap stílusaival bővítették. Blondie legismertebb slágerei, mint a „Heart of Glass” (ez volt az első slágerlista-vezető daluk az USA-ban), a „One Way or Another”, az „Atomic” vagy a „The Tide is High” mind hallhatók az új musicalben, de külön érdekessége, hogy az eredeti alapító tagok, Deborah Harry és Chris Stein direkt a musicalbe írtak egy új dalt, „Moment of Truth” címmel.

Angolszász szokás szerint a darab már október közepe óta látható Londonban (ún. preview előadás), de a hivatalos bemutatóra csak november 15-én került sor és bár Blondie dalai meglehetősen messze állnak egy tradicionális musical hangzásvilágától, a kritikusok mégis sikert ígérnek a produkciónak.

Holiday on Ice

Írta: Beke-Martos Anna

A „Holiday on Ice” a világ első számú vállalata a jégrevü szórakoztató iparban, mely immár évtizedek óta kápráztatja el a közönséget extravagáns mutatványokkal, színes, világító kosztümökkel és persze a korcsolyavilág legnagyobb hírességeivel. Számos produkciója bejárta az egész világot, így novemberben Magyarországra is ellátogat a „Pán Péter jégen” című revü, mely 23-25. között látható a Budapesti Sportarénában.

A Holiday on Ice elnevezés az első előadás címéből származik, mely 1943. december 25-én, azaz a karácsonyi ünnepek alatt került megrendezésre, Toledo-ban (Ohio). Az alkotók, Carl Sny-der és Donn Arden nemsokára tehetséges befektetőkre találtak, így 1945-ben mára világ első mobil jégpályájával indultak turnéra. Sikerük titka abban állt, hogy évente 2-3 olyan látványvilágú produkciót alkottak, melyeket addig sehol nem láthatott a közönség. Nem csoda, hogy – ilyen komplexitású előadásoknál nagyon ritka módon – szinte futótűzként hódították meg a világot: 1947-ben először az Egyesült Államokon kívül, Mexikóba, 1949-ben Dél-Amerikába, 1950-ben Európába, 1953-ban Ázsiába, 1960-ban pedig Afrikába jutottak el. Külön érdekesség, hogy a Holiday on Ice volt az első amerikai attrakció, mely a kulturális csereprogram keretében a hidegháború alatt ellátogatott a Szovjetunióba: az 1959-es moszkvai előadáson Nikita Hruscsov is részt vett.

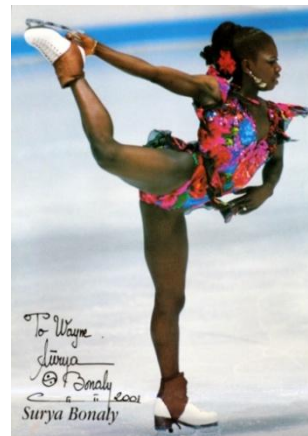
Többszöri tulajdonosváltás után a Holiday on Ice-t 1999-ben Joop van den

Ende produkciós cége, a norvégiai székhelyű a „Stage Entertainment Company” vette meg, mely a jégrevükön kívül rendezvényekkel és olyan színházi előadásokkal is foglalkozik, mint például a Chicago, a Kabaré, Az operaház fantomja, az Elisabeth, a Nyomorultak, vagy a Szombat esti láz, hogy csak egy párat említsek. Ennek megfelelően a Holiday on Ice is egyre monumentálisabb jelleget ölt: jelenleg 350 fellépő és 130 fő technikai személyzet dolgozik 5 különböző turnézó produkcióban. 1943 óta világszerte 295 millió néző látta valamelyik előadást.

S hogy mitől olyan különlegesek ezek a showk? Egyrészt attól, hogy egyedien kombinálják a színház, a tánc, az opera, a musical és a cirkuszi akrobatika elemeit, mindezt fantasztikus hangulatú zenére, káprázatos kosztümökkel és fénytechnikával. Másrészt attól, hogy világhírű korcsolyaszókegyeneseket, olimpiai bajnokokat és kitüntetett akrobatákat vonultatnak fel a jégen (illetve a levegőben), így felléptek többek között Marina Anissina és Gwendal Peizerat (2002-es olimpiai és háromszoros Európa bajnokok), Surya Bonaly (ötszörös európa bajnok), és Katarina Witt (kétszeres olimpiai, négyszeres világ- és hatszoros Európa bajnok).

A Holiday on Ice eddig háromszor került a Guinness rekordok könyvébe. Először 1988-ban 250 millió nézővel a világ leglátogatottabb attrakciójaként, másodszer 1994-ben, amikor a félévszázados évforduló ünnepén jégre állt világ leghosszszabb korcsolyázó emberekből álló sora, majd 2003-ban, amikor 300 millió látogatóval megdöntötte saját 1988-as rekordját.

A Holiday on Ice előadásai életre szóló élményt nyújtanak minden korosztálynak. Különösen érdemes a téli hónapokban megnézni, hiszen ha kedvet kap a

néző, ki is próbálhat egy-egy trükköt a november 9-e óta újra megnyílt Városligeti Műjégpályán.

Csönd

Írta: Nemes Iringó

Ott feküdtem a padlón, és kifelé bámultam az óriási ablakon. Egy-egy háztető látszott, néhány gyárkémény. És az égszínkék ég a bárányaival. Elmerültem a látványban. Miközben hallom, hogy: „Bal kar!” Te hülye, az nem bal kar, hanem alkar! Tápáskodj már fel! A koncentráló képességem valahol elveszett, de már nem emlékszem, hogy hol.

Megint letehettem kobakom a földre, és tekintetem a bárányok felé vándorolt. Nekem is ott kéne lennem, közöttük bambalyognom. Tele van úgy is a fejem mindenféle búval, de örömmel is. Ott a többi felleggel együtt a napfény szűri át, és szép tisztán, vagy inkább tejszínhab-fehéren száll vissza rám, és minden gondolatom a helyére kerül.

Békés önmagamban levés. Egy fenét, hisz most is a spiccemre kellene figyelnem. Önmagammal békében levés. Ez fontos, és nem csak egy fél órára naponta. Egy mosoly, egy kézfogás, de elég egy pillantás. Igaz, ez már nem önmagamban levés, de békés. Hiszen békesség árad minden szavából, mély, lágyan dörmögő hangjából. A színes borítékok után is majd hozzá menekülök.

Mikor megismertük egymást, mi már ismertük egymást. S Te egy gondolattal tovább szorítottad kezem. Közben tekintetem tiédet fürkészte, és szemed azt súgta: „Én tudom ki vagy Te, és Te is tudod, ki vagyok én.” Most is, ahogy Rád gondolok, és szél szalad hajszálaim közt, mosoly bizsereg arcomon.

De tudom, ebből nem lesz semmi sem. Hisz egy napja már, hogy nem írtál. Huszonnégy óra. És megint, mindjárt éjfél üt az óra. Tudom, kívánni még, egy csöppet csak. És holnap talán jön Tőled levél. Micsoda hiúság. Ábrándból emelt vár, melyet minden reggel felépítek, hogy még éjfél előtt ráfűjjam az ítéletet. Telefújnám szerelemmel ezt a luftballont. És hopp, egy tüvel kilyukasztom!

De beletört a tű. És igazi csókkal telt meg az a lufi, hogy a Trevi-kút is beleremegett. S addig fújtuk, míg kipukkadtt, s csókkal telt meg a kút is, csobbanásig.

Aztán Mária díványán folytatódott. Nézem, ahogy küzdesz pilláid súlyával, s a fáradtság győz. Bogár-szemeid elrejtet. Nézem, ahogy édesen szenderegysz, hogy megszámolhassam mindazt az egy szeplőt a jobb szemed alatt. Felébredtél. Tekinteted, mint az őszibarack, üde és vidám, tele kíváncsisággal, szerelemmel, hogy még tüsszentésemnek is úgy tudsz örülni, mintha az lenne a világ nyolcadik csodája.

És csönd. Szikrázó, káprázatos csönd, amelyben hallszik minden dobbanása a szívnek. Csönd, hosszú csönd, amelyben csak Te vagy és én vagyok. Csönd, hogy minden porcikám beleremeg. Csönd. Elmondhatatlan csönd. Mint örvény, elsodor kettőnket.

IMPRESSZUM

Szerkesztette: Képesy Imre

Címlapterv: Balogh Boglárka

Tördelés és korrektúra: Képesy Imre

Munkatársak: Bathó Gábor, Beke-Martos Anna, dr. Beke-Martos Judit, Elek Péter, Mezey Réka,
Nemes Iringó, Szakács Bence